

**ERITYISEN TUEN
JÄRJESTÄMINEN YHTEISISSÄ
OPINNOISSA**
**Selvitys- ja kehittämishanke SAKKY:n
Presidentinkatu 3:ssa**

**Päivi Ruhkanen ja Silja Salminen
Kehittämishankeraportti
Toukokuu 2007**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Ruhkanen Päivi, Salminen Silja	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 42	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Erityisen tuen järjestäminen yhteisissä opinnoissa. Selvitys- ja kehittämishanke SAKKY:n Presidentinkatu 3:ssa		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, ammatillinen erityisopettajankoulutus		
Työn ohjaaja(t) Heimonen, Leena		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Savon ammatti- ja aikuisopiston (SAKKY) tekniikan ja liikenteen tulosalueella Kuopiossa (Presidentinkatu 3) opiskelee tällä hetkellä n. 160 erityisen tuen tarpeessa olevaa opiskelijaa. Määrä on kasvanut runsaasti lähivuosien aikana. Mm. erityisen tuen tarpeessa olevien opiskelijoiden määrä, opiskelijoiden kokonaismäärä (n. 1700) sekä periodijärjestelmä asettavat haasteita monialaiselle ammattiopistolle.</p> <p>Selvitys- ja kehittämishankkeen tarkoituksena on selkeyttää tällä hetkellä vallitsevia yhteisten opintojen erityisopetuskäytänteitä sekä pohtia erityisopetuksen uusia toteuttamismahdollisuuksia. Erilaiset oppimisvaikeudet korostuvat ja kertautuvat usein yhteisten opintojen periodilla, koska yhteiset opinnot mielletään peruskoulun jatkeeksi tai hyvin teoreettisiksi. Hankkeessa on pyritty käsittelemään yleisiä syitä yhteisten opintojen oppimisen ongelmiin: lukivaikeutta, matematiikan oppimisvaikeuksia, tarkkaavuuden ja keskittymisen ja tunne-elämän häiriöitä sekä ryhmädynamiikkaan liittyviä ongelmia.</p> <p>HOJKS:iin kirjattuihin tietoihin perustuvien kokonaisvaltaisten tukitoimien tarkoituksena on, että jokainen opiskelija saa tarvitsemansa tuen opintoihinsa ja kehittymiseensä liittyen. Opettajalle haastavia ovat tukiresurssien ja opiskelijan motivaation, kykyjen ja tavoitteiden ongelmat. Yhteisten opintojen kannalta selkeä tapa tukea opiskelijan opintoja on pienryhmäopetus, vaikka SAKKY:ssä yleisempi integraatiomalli onkin tällä hetkellä opetusministeriön linjan mukainen.</p> <p>Yhteisissä opinnoissa on laaja-alainen erityisopettaja tarvittaessa mukana tukemassa opiskelijaa. Opiskelijaa tuetaan opinnoissaan myös mm. matematiikan, kielten ja äidinkielen aktiivipajoissa, tätä toimintaa kehitetään ensi syksystä alkaen vielä enemmän opiskelijoiden tarpeita vastaavaksi resurssien mukaan. Hankkeessa pohditaan myös koulunkäyntiavustajan työtä tukemassa opintoja. Yhteisten opintojen suunnitelmallisen erityisopetuksen avulla erityiseen tukeen varattua rahaa voitaisiin käyttää tehokkaasti kohderyhmän opintojen tukemiseen.</p>		
Avainsanat (asiasanat) yhteiset opinnot, erityisopetus, erityisen tuen tarve		
Muut tiedot		

Author(s) Ruhkanen Päivi, Salminen Silja	Type of Publication Development project report	
	Pages 42	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title The implementation of special support in the core subjects. A survey and development project in Savo Consortium for Education in 3 Presidentinkatu.		
Degree Programme Teacher Education College, Special Needs Teacher Education		
Tutor(s) Heimonen, Leena		
Assigned by		
Abstract <p>This survey and development project was carried out in the technology sector of Savo Vocational College at 3 Presidentinkatu in Kuopio in spring 2007. The purpose of the project is to clarify the current procedures of special education in the core subjects and discuss new possibilities to put special education into practice. Different kinds of learning difficulties often come out and multiply in the studies of core subjects, because they are considered very theoretical by our students. The focus of the project lies in the reasons behind the learning difficulties in the core subjects, as well as in the present methods and future possibilities to provide special attention and support.</p>		
Keywords core subjects, special education, need for special support		
Miscellaneous		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 AMMATILLISTA ERITYISOPETUSTA SÄÄTELEVÄ LAKI JA TULEVAISUUDEN VISIO	7
2.1 Laki ja asetus ammatillisesta koulutuksesta.....	8
2.2 Erityisopetuksen strategiatyöryhmän tulevaisuuden visio.....	8
2.3 Savon ammatti- ja aikuisopiston erityisopetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.....	9
3 OPPIMISVAIKEUKSISTA JA OPISKELUA VAIKEUTTAVISTA TEKIJÖISTÄ AMMATILLISESSA KOULUTUKSESSA.....	10
3.1 Lukivaikeudet.....	11
3.2 Matematiikan oppimisvaikeuksista.....	13
3.3 Tarkkaavuuden ja keskittymisen häiriöt	14
3.4 Tunne-elämän häiriöt	15
3.5 Ryhmän vaikutus osana oppimisen ongelmia.....	16
3.6 Erityisen tuen tarve SAKKY:n Presidentinkatu 3:ssa.....	17
4 ERITYINEN TUKI YHTEISISSÄ OPINNOISSA	19
4.1 Pienryhmät	20
4.2 Laaja-alainen erityisopettaja tukemassa oppimista.....	22
4.3 Pajatunnit opiskelijan tukena	23
4.4 Äidinkielen ja yhteiskunta-, yritys- ja työelämä tiedon opetussuunnitelmat	27
5 ERITYISOPETUKSEN MALLI YHTEISISSÄ OPINNOISSA.....	31
5.1 Selvitys- ja kehittämishankkeen tavoitteet ja aikataulu	31
5.2 Kehittämistyö prosessina	33
5.3 Pienryhmäopiskelu.....	34
5.4 Aktiivipajat	35
5.5 Luokka-avustaja opettajan apuna.....	36
5.6 Uusia käytänteitäkö?.....	37
6 POHDINTA	39
LÄHTEET.....	41

1 JOHDANTO

Työskentelemme Savon ammatti- ja aikuisopistossa (myöh. SAKKY) yhteisten opintojen opettajina. Opiskelijamme opiskelevat pääasiassa tekniikan ja liikenteen aloilla. Hallinnollisesti yhteisten opintojen opettajat kuuluvat tekniikan, liikenteen ja kulttuurin tulosalueeseen. Lisäksi opetamme joitakin majoitus- ja ravitsemisalalan ryhmiä. Toimipisteemme sijaitsee Kuopiossa Presidentinkatu 3:ssa.

Tällä hetkellä SAKKY:n Presidentinkatu 3:ssa on noin 1700 ammatillisen toisen asteen opiskelijaa. Käytännössä yhteisten opintojen opettajat kohtaavat heistä jokaisen jossain opintojen vaiheessa, vaikka nykyisin monella toisen asteen opiskelijalla on aikaisempia, hyväksi luettavia yhteisiä opintoja jostain ammatillisesta oppilaitoksesta tai lukiosta. Yhteisten opintojen opettajia SAKKY:n Presidentinkatu 3:n toimipisteessä on 15 – 20.

Presidentinkatu 3:ssa (ja useassa muussakin SAKKY:n yksikössä) opinnot on järjestetty lukuvuosittain viiteen periodiin. Opiskelija aloittaa ensimmäisen vuoden opintonsa ns. orientoivalla periodilla, jonka tarkoitus on opintoihin sitoutuminen ja ryhmäytyminen. Tähän periodiin on tällä hetkellä sijoitettu yhteisistä opinnoista englantia ja äidinkieltä.

Periodijärjestelmän idea on opintojen yksilöllisen etenemisen mahdollistaminen, silti opiskelijat mieluiten suorittavat opintonsa edeten oman ryhmän mukana. Yhteiset opinnot etenevät pääasiassa seuraavasti: ensimmäisenä opiskeluvuotena opiskelija on yhteisissä opinnoissa yhden periodin ajan suorittaen 8 opintoviikkoa (myöh. ov.). Seuraava yhteisten opintojen periodi on toisena opiskeluvuonna, jolloin opiskelija suorittaa jälleen 8 ov:n kokonaisuuden eli moduulin. Kolmannelle vuodelle jää vielä kahtena seuraavana lukukautena opinnäytetyön tekemistä tukeva äidinkielen opintojakso sekä yksi opintojakso liikuntaa.

Valinnaisten opintojen sijoittuminen riippuu opiskelijasta itsestään, mutta opiskelualat tarjoavat ammatillista osaamista tukevia valinnaisia aineita siten, että ne on sijoitettu järkevästi lukujärjestyksiin ja opintojen kulkua tukien. Yhteisten opintojen valinnaiset opinnot liittyvät tällä hetkellä kulttuuriin, liikuntaan tai kielitaidon kohentamiseen.

Tarjoamme rajattua valinnaisaineita opettajaresurssien vuoksi. Yhteisten opintojen osalta valinnaisuus toteutuu hyvin mm. yhteistyökoulujen (esim. lukiot) myötävaikutuksella.

Yhteisissä opinnoissa samalla periodilla voi olla yhdellä kertaa jopa yli 450 opiskelijaa. Opiskelijat tulevat yhteisten opintojen periodille edellisenä vuonna laaditun suunnitelman mukaisesti. Opintojen sijoittumiseen vaikuttavat alojen toiveet ja suunnitelmat sekä opettajaresurssit. Alojen suunnitelmiin vaikuttavat mm. työssäoppimisjaksojen sijoittuminen, ryhmien määrä ja koko, käytettävissä olevat opiskelutilat ja tietenkin opettajaresurssit. Yhteisten opintojen koordinaattori kokoaa alojen esitykset seuraavan lukuvuoden opiskelusta keväätalvella. Hänen vastuullaan on neuvotella ja pohdita opetusalojen kanssa eri vaihtoehtoja, jos jokin viidestä periodista tulee niin täyteen, että opettajaresurssimme eivät riitä.

Opetus voi joissain aineissa jakautua hyvinkin epätasaisesti lukuvuoden ajalle, mutta tavoitteena on, että pystymme opettamaan ”omat” opiskelijamme omissa tiloissamme. Opetettävien ryhmien määrän vaihtelun aiheuttamaa työmäärää tasaamassa meillä on useissa aineissa (äidinkieli, englanti, liikunta) osa-aikaista työtä tekeviä opettajia, lähinnä osa-aikaeläkeläisiä. Tällöin heillä saattaa olla opetuksesta vapaita periodeja lukuvuoden mittaan. Osa opettajista joutuu joustamaan eli tekemään välillä hyvinkin paljon opetustyötä.

Pääsääntöisesti siis tiedämme jo edellisen vuoden keväällä seuraavan vuoden opetusryhmien sijoittumisen. Tämä tarkoittaa sitä, että tiedämme hyvissä ajoin, mitä opiskelijaryhmiä yhteisiin opintoihin on tulossa. Tiedämme myös sen, ketä ja millaista tukea tarvitsevia toisen ja kolmannen vuoden opiskelijoita on tulossa kuhunkin periodiin. Lisäksi pystymme arvioimaan etukäteen melko hyvin resurssit, joita meillä on kussakin periodissa opiskelijoiden erityiseen tukemiseen. Ensimmäisen vuoden opiskelijoista, opetusryhmistä ja yhteishaun tuloksista meillä ei ole täysin selvää kuvaa, toki tähän mennessä kaavailut alkavista ryhmistä ovat olleet hyvinkin tarkkoja. Syksyllä aloittavien erityisen tuen tarvetta emme tiedä ennen kuin luokanvalvojat siitä meille tiedottavat tai oma erityisopettajamme tiedottaa syksyllä opiskelun jo käynnistyttyä.

Joitakin muutoksia opetusryhmiin tulee vuoden mittaan; esimerkiksi opetusala voi saada rahoituksen korjaustöihin, ja opiskelijat yritetään sijoittaa yhteisiin opintoihin

remontin ajaksi. Yhteisten opintojen periodilla voi olla yhtä aikaa joitakin ryhmiä, joiden opiskelijoilla on runsaasti hyväksiluettuja opintoja. Tällöin ryhmät yhdistetään joissain tai kaikissa aineissa.

Yhteensä opiskelija suorittaa 20 ov. yhteisiä opintoja. Toki opiskelija saa edetä riippämminkin, ja jos hänellä on aikaisempia suorituksia yhteisistä opinnoista, järjestetään yhteisten opintojen periodin ajalle (tai tietenkin myös yksittäisen aineen oppituntien ajalle) ammatillisia opintoja tai työssäoppimista. Näin opiskelija pystyy aidosti valmistumaan nopeammin.

Jos opiskelija ei jostain syystä suorita tutkintoaan kolmeen vuoteen, hänellä on mahdollisuus jatkaa opintonsa loppuun pitemmällä aikataululla tai myöhemmin, esimerkiksi armeijan, äitiysloman, oppimisvaikeuksien tai työsuhteen päättymisen jälkeen. Tällöin periodijärjestelmä helpottaa opiskelijan työjärjestyksen laatimista.

Vuoden 2006 kevään yhteishaku yllätti positiivisesti, olihan hakijoita ammatillisia perustutkintoja suorittamaan enemmän kuin neljäänkymmeneen vuoteen! Se ei kuitenkaan ole näkynyt yhteisten opintojen arjessa niin paljon kuin voitaisiin olettaa, koska hyväksilukujen vuoksi monia syksyllä 2006 aloittaneita ryhmiä on yhdistetty. Toisaalta yhteisten opintojen arjessa näkyy erityisen hyvin koko ikäluokan koulutusvelvollisuus: erityistä tukea tarvitsevia nuoria on opiskelemassa meillä runsaasti. Tämänkin vuoksi SAKKY:ssä on ryhdytty pohtimaan erilaisia mahdollisuuksia opiskelijan tukemiseen, keskeyttämisten vähentämiseen, vaikeasti työllistyvien työllistymiseen ja erityistä tukea tarvitsevien opiskelun helpottamiseen ja oppimistulosten parantamiseen.

2 AMMATILLISTA ERITYISOPETUSTA SÄÄTELEVÄ LAKI JA TULEVAISUUDEN VISIO

Säädökset, jotka koskevat ammatillista koulutusta, sisältävät myös sääntöjä ammatillisesta erityisopetuksesta. Koko ikäluokan kouluttaminen tuo mukanaan haasteen erityisen tuen tarpeessa olevien huomioimisesta. Jotta kouluttautuminen onnistuisi, on ammatillisessa koulutuksessa huomioitava opiskelijan erityistarpeet ja järjestettävä

koulutus nämä yksilölliset tarpeet huomioiden. Lainsäätäjän tarkoitus on ollut mitä todennäköisimmin tehdä erityisopetus näkyväksi ja toisaalta myös huomioiduksia nykyisessä ammatillisessa koulutuksessa.

2.1 Laki ja asetus ammatillisesta koulutuksesta

Laki ammatillisesta koulutuksesta sisältää erityisopetuksen määritelmän, erityiset opetusjärjestelyt, opiskelijaksi ottamisen perusteet sekä opintososiaaliset etuudet erityisopetuksessa (L 630/ 1998). Asetuksella on puolestaan pyritty säätämään pääasiassa HOJKS:sta ja sen sisällöstä. Asetus ammatillisesta koulutuksesta säätää myös siitä, että mahdollisten mukautusten tulisi olla vähäisiä, jotta opiskelijalla on mahdollisuus saavuttaa sama pätevyys kuin muussa ammatillisessakin koulutuksessa. (A 6.11.1998/811.)

2.2 Erityisopetuksen strategiatyöryhmän tulevaisuuden visio

Opetusministeriön erityisopetuksen strategiatyöryhmä on laatinut tulevaisuuden vision erityisopetuksesta ja sen toteuttamisesta. Työryhmä painottaa integraatiomallia ja sitä, että ammatillinen erityisopetus olisi luonnollinen osa yleistä koulutustarjontaa ja käytännön työtä oppilaitoksissa. Strategiatyöryhmän esityksestä nousevat esille niin huoli tasa-arvoisista koulutusmahdollisuuksista niin yleisissä ammattioppilaitoksissa kuin erityisoppilaitoksissakin kuin pätevien ammatillisten erityisopettajien saatavuudesta ja koulutusmahdollisuuksista. Itse opiskelijan näkökulmasta merkittävä painotus on nimenomaan HOJKS:n laatimiseen säädösten mukaan ja HOJKS:iin kirjattujen tukitoimenpiteiden todelliseen järjestämiseen. (Daavittila, Miettinen & Mänty, 2002.)

2.3 Savon ammatti- ja aikuisopiston erityisopetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Savon ammatti- ja aikuisopistossa on käytössä oma erityisopetusta koskeva suunnitelmansa. Tämä asiakirja ohjaa opettajien toimintaa erityisopiskelijan asioita hoidettaessa ja suunnitelma on osa oppilaitoskohtaista opetussuunnitelmaa. Suunnitelmaa päivitetään vuoden välein erikseen nimetyn työryhmän toimesta.

Erityisopetusta koskeva suunnitelma sisältää lähtökohdat ja periaatteet koko erityisopetuksen järjestämiselle niin erilaisten normien kuin Savon ammatti- ja aikuisopiston omien lähtökohtienkin näkökulmasta. Lisäksi suunnitelmasta löytyvät erityisopiskelijan tuki- ja erityispalvelut, pedagogisia ratkaisuja, työssäoppiseen ja ammattiosaamisen näyttöihin liittyvää tietoa sekä opintojen loppuvaiheeseen ja arviointiin liittyviä ohjeita. Suunnitelma tarjoaa käytännön työtä tekeville opettajille arvokkaan ”käsikirjan” melko yksityiskohtaisine ohjeineen esimerkiksi HOJKS-prosessista. (Savon ammatti- ja aikuisopiston erityisopetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma 2007.)

Erityisopetusta koskevan suunnitelman keskeisin tarkoitus on tarjota laadukasta ja pätevää opetusta myös niille opiskelijoille, joilla on eri syistä johtuva oppimisen ongelma. Tavoitteena on, että opiskelijat pystyvät kykyjensä ja edellytystensä mukaisesti omaksumaan koulutuksen aikana ne tiedot ja taidot, joita hän tulee tarvitsemaan ammatissaan. Erityisopetuksella halutaan turvata henkilökohtaisiin edellytyksiin perustuva oppiminen, ihmisenä kasvaminen ja itsensä kehittäminen. Suunnitelman avulla Savon ammatti- ja aikuisopiston erityisopetus haluaa tukea kaikkien nuorten kasvua aktiivisiksi ja vastuullisiksi yhteiskunnan jäseniksi sekä saada nuorille kykyjensä mukaiset valmiudet ammattiin, työtoimintaan, jatko-opintoihin sekä hyvään, itsenäiseen elämään. (Mts. 6 - 7.)

3 OPPIMISVAIKEUKSISTA JA OPISKELUA VAIKEUTTAVISTA TEKIJÖISTÄ AMMATILLI- SESSA KOULUTUKSESSA

Opiskelijoilla oppimisvaikeudet haittaavat opiskelua vaikeudesta riippuen. Heimonen (2006) on jaotellut oppimisvaikeudet spesifisiin, laaja-alaisiin ja muihin oppimisvaikeuksiin. Spesifisiin oppimisvaikeuksiin luetaan lukemiseen, kirjoittamiseen sekä matematiikan oppimiseen liittyvät vaikeudet. Jos opiskelijalla on laaja-alaisia oppimisvaikeuksia, hänellä voi olla mm. käyttäytymiseen, tarkkaavaisuuteen ja tiedon käsitteelyyn liittyviä ongelmia. Muut oppimisvaikeudet saattavat liittyä esim. päihteiden käyttöön tai mielenterveyteen liittyviin ongelmiin.

Nuoren oppimisvaikeudet havaitaan yleensä lapsuusiällä, jopa jo reilusti ennen kouluaikaa. Perhe on saattanut joutua toimimaan oman lapsensa tukiverkostossa koko tämän kouluiän. Auttamiseen ja tukitoimiin on usein satsattu aikaa, rahaa ja rakkautta. Perhe ja lähipiiri on voinut kulkea raskaan tien nuoren tukemisessa, joissain tapauksissa esim. tiedottamisvastuu esim. sopivista oppimistavoista on ollut vanhempien vastuulla. Nuori, josta on välitetty, on aina hyvässä asemassa paitsi tunne-elämän, myös opiskelun kannalta. Opintojen onnistuminen on usein paras lähtökohta nuoren työllistymiselle. Opiskelu- ja myöhemmin työpaikka suojaavat nuorta syrjäytymiseltä, yhteiskunnan kannalta vaikeimmalta ja kalleimmalta vaihtoehdolta. Syrjäytymisen ehkäisy on erittäin tärkeää tietenkin myös nuoren itsensä sekä hänen lähipiirinsä kannalta. Oppimisvaikeudet voivat aiheuttaa totaalisen motivaatiopuutoksen, eikä kyvykkään nuori pysty hankkimaan itselleen eväitä elämään. Vaikka tavoitteena ei olisikaan yhteiskuntaa työpanoksellaan ja verorahoillaan tukeva ihminen, koulutukseen ja tukitoimiin pitää kuitenkin sijoittaa, koska ihmisarvoinen elämä sinänsä on jo tavoittelemisen arvoista ja kuuluu jokaiselle.

Ammatillisessa koulutuksessa yhteiset opinnot on perinteisesti mielletty peruskoulun jatkeeksi ja monet opiskelijat suhtautuvatkin niihin joko kielteisesti tai jopa osin pelokkaasti aikaisempien kokemustensa perusteella. Valtaosalle opiskelijoista yhteiset opinnot eivät tuota mitään vaikeuksia, mutta aina löytyy se joukko, joka ei näitä aineita läpäise. Ongelmat ovat hyvin moninaisia ja yhtä ainutta syytä on vaikea löytää.

Nuori on voinut tulla opiskelemaan ammattiin, jossa tarvitaan hänen näkemyksensä mukaan vain käden taitoja. Hän on niin perin juurin kyllästynyt teoreettisiin opintoihin, että yleissivistävän asian tarpeellisuuden hyväksyminen voi olla hyvin katkeraa, vaikkei mitään varsinaisia oppimisen vaikeuksia olisikaan. Yhteisiä opintoja on vaikeaa mieltää ammattiin liittyviksi. Motivaatiotaso varsinkin opintonsa aloittavilla nuorilla voi olla matala – nähtäväksi jää, onko tilanne muuttumassa, kun opiskelupaikka ammatillisessa koulussa voikin olla tiukemmassa kuin lukioissa!

Yhteisissä opinnoissa näkyy kaikkein selvimmin se, jos nuorella on aukkoja perustaidoissa. Kaikki yhteiset opinnot on rakennettu olettaen, että opiskelija osaa esim. jakaja kertolaskun, kielten perussanaston ja –rakenteen, tietokoneen käytön perusteet ja virkkeen rakentamisen. Jos jossain kohden matematiikkaa, englantia tai äidinkieltä on puutteita perusteissa, oppiminen voi olla hyvin vaikeaa. Lisäksi opiskelu on usein luokkahuonetyötä, joka ei sovi kaikille tai jota pidetään raskaampana kuin betonivalua, kokkaamista tai hitsaamista. Oppimisvaikeudet kertautuvat yhteisissä opinnoissa.

Seuraavassa on pyritty käsittelemään muutamia yleisimpiä syitä yhteisten opintojen, mutta miksei myös ammatillisten aineidenkin, oppimisen ongelmiin. Näitä ongelmia ilmenee sekä erityistä tukea tarvitsevilla että myös ns. normaaliopiskelijoilla.

3.1 Lukivaikeudet

Tutkimusten mukaan jopa 15 – 20 %:lla ikäluokasta on jonkinasteinen lukivaikeus. Se voi ilmetä lukemisen, kirjoittamisen tai luetun ymmärtämisen puolella. Lukivaikeus ei kuitenkaan tarkoita luku- tai kirjoitustaidottomuutta. (Mitä on lukivaikeus? 2007.)

Lukemisessa esiintyy tyypillisesti seuraavia vaikeuksia: kirjainten tunnistaminen ja oppiminen on hidasta, tavujen ja sanojen muistaminen on vaikeaa, kirjaimia, tavuja ja sanan loppuja jää pois, kirjaimet hyppivät ja näyttävät toisiinsa liimautuneilta. Rivin seuraaminen ja uuden rivin löytäminen voi olla vaikeaa. Lukeminen on hidasta ja se väsyttää, ääneen lukemisesta tulee epämiellyttävää. Muistin alueella ilmenee yleensä seuraavia ongelmia: työmuisti on lyhyt, opiskelija ei muista, mitä piti tehdä, vaikka tehtävä olisi annettu pari minuuttia sitten. Kyse ei ole keskittymiskyvyn puutteesta,

vaan nimenomaan muistin heikkoudesta. (Parkkonen 2003.)

Kirjoittamisessa esiintyviä vaikeuksia ovat yleensä: äänne-kirjaimen oppimisen hitaus, lyhyen ja pitkän vokaalin erottamisen vaikeus, kirjaimia ja tavuja saattaa jäädä pois, tavuttamisen oppiminen on vaikeaa, kirjaimet ja numerot vaihtavat paikkaa, kirjaimet ja numerot voivat muuttua peilikuviksi. Pienen ja ison alkukirjaimen muistaminen on lukivaikeudesta kärsivälle työlästä ja kirjoittaminen hidasta. Johdonmukaisen lauseen rakentamisessa voi olla vaikeata. (Parkkonen 2003.)

Lisäksi lukivaikeuteen voi liittyä hahmottamisen ja tarkkaavuuden ongelmia. Hahmottamisen vaikeuksia ovat ajankulun tajuaminen ja oikean ja vasemman erottamisen vaikeus. Tarkkaavuuden ongelmat voivat näkyä keskittymiskyvyn puuttumisena tai toisaalta omiin oloihin vetäytymisenä, kun tehtävää ei ymmärretä tai tilanne koetaan muuten vaikeaksi. Turhaumatilanteissa lukivaikeus voi näkyä myös uhmakkaana käyttäytymisenä. (Parkkonen 2003.)

Yhteisissä opinnoissa on esim. työsalitehtäviin verrattuna runsaasti lukemis- ja kirjoittamistaitoa vaativia tehtäviä. Periodijärjestelmästäkin johtuen opiskelijan päivässä yhteisissä opinnoissa saattaa olla useita tunteja opiskelua teksteihin tai kirjoittamiseen liittyen. Peräkkäin voi olla esim. englantia, äidinkieltä ja yhteiskunta-, yritys- ja työelämätietoa. Päivä voi muodostua melkoisen raskaaksi, jos opiskelija joutuu koko ajan pinnistelemaan onnistumisen ja epäonnistumisen rajalla. Onneksi saamme etukäteen tiedon opiskelijan lukivaikeudesta, että pystyisimme ottamaan sen opetuksessa huomioon. Esimerkiksi äidinkielessä tämä tarkoittaa mm. tiiviimpiä tekstejä ja lisää aikaa tietokoneella kirjoitettaessa. Yhteiskunta-, yritys- ja työelämätiedossa opettaja mm. auttaa ja opastaa suullisesti tehtävissä sekä tukee kirjallisen kokeen tekemisessä. Opiskelija saa myös kaikkien yhteisten opintojen opettajilta tuki- ja lisäopetusta tarvittaessa, mutta jos opiskelija ei halua tukea tai hän tyytyy vaatimattomiin arvosanoihin, häntä ei velvoiteta lisätukeen.

Lukivaikeus näkyy monella tavalla opinnoissa. Vaikeimmillaan opiskelija ei pysty ymmärtämään tai tuottamaan kirjallista tekstiä ilman tukea. Tuotettu teksti voi olla soljuvaa, runsasta – ja täysin käsittämätöntä. Esimerkiksi lakitekstin ymmärtäminen saattaa muodostua ylipääsemättömäksi ongelmaksi, vaikka lakien hallinta on monella

alalla välttämättömyys (esim. rakentamiseen tai piirtämiseen liittyvät määräykset, turvallisuusala).

3.2 Matematiikan oppimisvaikeuksista

Matematiikan oppimisvaikeutta on huomattavasti vähemmän kuin lukivaikeutta. Sinikka Huhtala (1998) on tutkinut matematiikan oppimisvaikeuksia nimenomaan ammatillisessa koulutuksessa. Hänen toteamat ongelmat ovat todellinen haaste jokaiselle opettajalle, niin yhteisissä opinnoissa kuin ammatillisella puolella. Huhtala on jaotellut ongelmat neljään luokkaan.

Ensimmäisenä ongelmana Huhtala kuvaa tarvittavien perustaitojen puutetta tai niiden alhaista tasoa. Tarvittavat matemaattiset taidot voivat olla niin mekaanisella tasolla, etteivät opiskelijat kykene soveltamaan aikaisemmin opittua tietoaan uusiin asioihin. Toinen ongelma liittyy lukuvaikeuteen, joka omalta osaltaan aiheuttaa sen, ettei opiskelijalle synny mitään automaatiojärjestelmää (esim. kertotaulut), oppiminen on hidasta ja opiskelijalla on vaikeuksia saada kirjattua laskutoimituksia paperille.

Kolmas matematiikan oppimisen ongelma liittyy ns. ”omaan matematiikkaan”, joka tarkoittaa, että oppijalla on vankka käsitys siitä, kuinka matemaattiset ongelmat ratkaistaan. Nämä virheelliset käsitykset vaikeuttavat tehtävien ratkaisemista, mutta toisaalta vaikeuttavat myös uuden oppimista. Neljäntenä ongelmana Huhtala mainitsee negatiivisen asennoitumisen matematiikkaan. Koetaan, että matematiikka on vaikeaa ja oppija uskottelee itselleen, ettei hänellä ole matikkapäätä.

Matematiikan vaikeudet näkyvät paitsi yhteisten, myös ammatillisten opintojen onnistumisessa. Kolme opintojaksoa matematiikkaa ei välttämättä riitä edes perusvalmiuksiin. Ammatillisella puolella tulee ongelmia, jos millimetrit hakevat paikkaansa sorsattaessa tai annoskokojen suurentaminen onnistuu vain osittain.

3.3 Tarkkaavuuden ja keskittymisen häiriöt

Tarkkaavuudella tarkoitetaan huomion suuntaamista ja keskittymisellä on huomion suuntaamista pitkäjänteisesti johonkin asiaan. Tarkkaavuus on edellytys oppimiselle ja muistamiselle. Ylivilkkaalle käytökselle on tyypillistä impulsiivisuus, keskittymiskyvyttömyys ja levottomuus. (Lasten tarkkaavuus- ja ylivilkkaushäiriö, 2006.) Kun nuori on ylivilkas, hänet on helppo tulkita ilkeäksi tai motivoitumattomaksi – viehän ylivilkas opiskelija kuningasosan opettajan ajasta ja energiasta. Kuitenkin, kun tiedämme opiskelijan ongelman, meidän on helpompi toimia yhteistyössä. Esimerkiksi omaehtoinen tauotus on helppoa järjestää lähes kaikille oppitunneille. Lisäksi esiintymistilanteiden järjestäminen tai valinnanmahdollisuus (kirjalliset tai suulliset tehtävät, tai tehtävät luokassa, pientilassa tai tietopalvelussa) auttaa sekä ylivilkasta opiskelijaa, ryhmää että opettajaa.

ADHD näkyy käyttäytymisen oireina. Diagnostiset kriteerit täyttyvät noin 2 - 5 prosentilla väestöstä. Tyypillisiä piirteitä ADHD:lle ovat vaikeus keskittyä, suusanallinen tai liiketoiminnallinen levottomuus, yliaktiivisuus ja impulsiivisuus. (Lasten tarkkaavuus- ja ylivilkkaushäiriö, 2006.) Varsinkin ADHD-nuori hyötyy liikkumismahdollisuudesta ja monipuolisista opiskelumahdollisuuksista oppitunneilla.

Häiriö painottuu yleensä tarkkaamattomuuden tai toisaalta ylivilkkauden ja impulsiivisuuden puolelle. Toisaalta henkilö voi olla myös passiivinen päiväunelmoija.

ADHD voi olla myös yhdistelmä molempia. Koulussa nuori leimataan levottomuutensa takia helposti häiriköksi. Oireet pahenevat tilanteissa, joissa tarvitaan jatkuvaa keskittymistä, esimerkiksi oppitunnilla. Kuvaavia piirteitä ovat tarkkaamattomuus, hajamielisyys ja itsehillinnän puute. Vuorovaikutuksessa ympäristön ihmisten kanssa on suuria ongelmia tehtävien loppuun saattaminen voi olla vaikeaa. (Lasten tarkkaavuus- ja ylivilkkaushäiriö, 2006.) ADHD-nuoren ongelmaksi voi muodostua myös se, että ryhmä ei hyväksy häntä. Diagnoosi halutaan yleensä pitää salassa leimaantumisen pelon vuoksi, ja nuoret pitävät usein reilua välimatkaa ylivilkkaaseen, häiriköiväänkin luokkatoveriinsa. Häntä pidetään helposti tyhmänä ja outona.

3.4 Tunne-elämän häiriöt

Tunteet hallitsevat ajatteluamme, mielikuvitustamme ja kaikkea toimintaamme. Tunne ilmaisee aina suhdetta johonkin, esimerkiksi koulunkäyntiin, vanhempiin, kavereihin tai harrastuksiin. Opiskelijoiden yleistyneet tunne-elämän häiriöt näkyvät poikkeavana käyttäytymisenä ja poissaoloina. Emotionaaliset ja sosiaaliset vaikeudet purkautuvat nuoruusvuosien aikana monenlaisena ongelmakäyttäytymisenä. Nuorella on usein vaikeuksia koulussa, heillä ei ole hyvä olla kotona ja he käyttävät päihteitä enemmän kuin muut nuoret. He kärsivät usein yksinäisyydestä, he syövät epäterveellisesti, polttavat tupakkaa runsaasti ja heiltä puuttuu usein pysyviä ja turvallisia aikuiskontakteja. (Kemppinen 1997, 21.)

Terveellä itsetunnolla varustettu nuori kykenee kestävänsä pettymyksiä, suvaitsemaan erilaisia ihmisiä ja ennen kaikkea tuntemaan empatiaa toisia ihmisiä kohtaan. Nuori toimii sitä järkevämmän, mitä paremmin hän ymmärtää omat tunteensa. Olisi hyvä, jos nuorella on realistinen käsitys itsestään ja omasta arvostaan. Hyvän itseluottamuksen omaava nuori kunnioittaa omia mielipiteitään ja tunteitaan. Tunne-elämältään tasapainoinen nuori pystyy tunteidensa ilmaisemiseen, hän kykenee erittelemään ja arvioimaan omia tunteitaan. Hänen persoonallisuutensa kestää vastoinkäymisiä, ja hän pystyy luomaan pitkäaikaisia ihmissuhteita. (Kemppinen 1997, 21).

Terveeseen itsetuntoon liittyy myös kyky saattaa loppuun se, minkä on aloittanut, ja harkita riittävän huolellisesti sitä, mitä haluaa aloittaa. (Kemppinen 1997, 75.) Tämä loppuun saattamisen kyky tai tahto puuttuu monelta opiskelijalta. Opintojaksojen loppuun saattaminen jää hyvin pienestäkin asiasta kiinni esim. kahden tunnin korvauksesta tai jonkun tehtävän tekemisestä ja koko opintojakso pysyy nollana. Vaikka kuinka neuvottelisit opiskelijan kanssa opintojaksojen suorittamisesta, niin opiskelija ei saa aikaiseksi sopia korvauksen tai tehtävän tekemisen ajankohtaa.

Opiskelijat, jotka eivät sopeudu tai saavuta opiskelulle asetettuja tavoitteita, aiheuttavat opettajille turhautumista. Heistä osa hakeutuu tietoisesti ristiriitaan kouluuyhteisön kanssa. He myöhästelevät koulusta, unohtavat välineitään kotiin, laiminlyövät kotitehtävät ja ”lintsaavat” koulusta. He ovat levottomia ja äänessä koko ajan, mikä vaikuttaa koko luokan ilmapiiriin. Tällaiselle nuorelle kouluarvosanoja suurempi merkitys on koulussa viihtymisellä. Yhteisten opintojen periodilla poissaolot voivat nopeasti joh-

taa hylättyihin arvosanoihin. Jos aineen tunnit sattuvat aamuun ja opiskelijalla on vaikeuksia asennoitua heräämiseen, opiskelija putoaa pian muiden rytmistä. Usein neuvottelu tunne-elämältään erilaisen nuoren kanssa on vaikeaa, koska hän tulkitsee opettajan päämäärän olevan vastakkainen hänen oman päämääränsä kanssa.

3.5 Ryhmän vaikutus osana oppimisen ongelmia

Ihmisen kasvuun ja kehitykseen liittyy keskeisesti yhteenkuuluvuudentunne. Erityisen tärkeäksi yhteiset kokemukset muodostuvat murrosiässä ja sitä seuraavassa nuoruusvaiheessa, jolloin nuoret etsivät toistensa kumppanuutta ja tukea. Tässä kehitysvaiheessa on erittäin keskeistä se, että nuori kuuluu johonkin, mikä auttaa häntä peilamaan itseään. Nykyisessä yhteiskunnassa nuorten omien vertaisryhmien merkitys korostuu entisestään perhekasvatuksen menettäessä asemiaan. Parhaimmillaan nuorten omat vertaisryhmät toimivat myönteisenä voimavarana, jonka avulla kyetään ratkaisemaan monia valintatilanteita ja selviytymään elämän ongelmista. Nuoren on helppo samastua ryhmään, joka koostuu pääasiassa samanlaisen taustan ja elämänvaiheet kokeneista nuorista. (Kempinen 1997, 76.)

Koulumaailmassa ryhmän muodostaa usein oma luokka. On luokkia, joissa koko ryhmä tukee toisiaan unohtamatta heikoimpia opiskelijoitakaan. Luokassa vallitsee rento, hyvä ilmapiiri, jossa opettajan sekä opiskelijoiden on helppo olla ja toimia. Huonommassa vaihtoehdossa luokkien sisälle muodostuu pienempiä ryhmiä, jotka kyräilevät toisiaan tai eivät piittaa toisista eivätkä omasta oppimisestaankaan. Osa nuorista saattaa olla tässä vaiheessa vielä varsin suvaitsematon erilaisuutta ja erilaisia luokkakavereita kohtaan ja alkaa kiusata jotakin opiskelijaa. Pahimmillaan kiusattu jää pois koulusta selittäen esim. päänsärkyä, pahoinvointia tai vatsakipua. (Ruhkanen ja Tissari 2006, 11.)

Kiusaamiseen puuttuminen on vaikeaa. Yhteisissä opinnoissa kiusaaminen usein näkyy helpommin kuin ammatillisissa aineissa, koska opiskelijoiden on meillä pakko olla samojen seinien sisäpuolella. Lisäksi rajan vetäminen huumorin ja ilkeyden välille on tavattoman hankalaa. Hyvän luokkahengen ryhmässä voidaan ”soittaa suuta” ja ruoskia sanaisella vitsalla jokaista vuorotellen, kaikkien iloksi. Sama kielenkäyttö

toisessa ryhmässä voisi aiheuttaa hyvin ikäviä tuntemuksia, varsinkin jos se suunnattaisiin vain joihinkin nuoriin.

Luokkahenki voi olla yhteisissä opinnoissa ongelmallinen myös silloin, kun kahdesta tai useammastakin ryhmästä tehdään tilapäisesti yksi. Tällainen tilanne on melko yleinen, koska monilla opiskelijoilla on runsaasti hyväksiluettuja opintoja. Opiskelijat joutuvat työskentelemään vieraiden nuorten kanssa, varsinkin suullisen viestinnän harjoitukset voivat olla vaikeita yhdistetyissä ryhmissä. Lisäksi pinnaaminen ja muut käytöshäiriöt voivat lisääntyä.

Ryhmä koostuu aina yksilöistä. Yksilön toimintaan ryhmässä vaikuttaa ryhmän tilanne, mutta myös yksilön oma elämäntilanne. Esimerkiksi luokan ”häirikön” toimintaan saattavat vaikuttaa oppimisvaikeudet, kodin ristiriidat, sairaudet tai se, että hän kokee olevansa luokan syntipukki. (Himberg ym. 1998, 115.)

3.6 Erityisen tuen tarve SAKKY:n Presidentinkatu 3:ssa

Kartoitimme SAKKY:n tekniikan ja liikenteen Presidentinkatu 3:n erityisen tuen tarpeessa olevat opiskelijat. Tarkoituksena on kehittää erityisopetuksen tukijärjestelmää yhteisissä opinnoissa siihen suuntaan, mikä näyttäisi olevan järkevintä opiskelijoiden tarpeen kannalta. Käytännössä siis tarkistimme erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden HOJKS-koodit, ja pohdimme, olisiko niiden perusteella syytä suunnata rajallista resurssia tiettyihin tukitoimiin. Taulukossa 1 on esitetty tämänhetkiset (kevät 2007) HOJKS-koodit aloittain.

Taulukko 1 ERITYISOPETUKSEN PERUSTEET ALOITTAIN KEVÄT 2007
Tekniikka ja liikenne, Presidentinkatu 3 KUOPIO SAKKY

KOODI	Ala/opis k.	Ala/opis k.	Ala/opis k.	Ala/opis k.	Ala/opis k.	Ala/opis k.	YHT ·
01	4	3		5	1		13
02	15			5	3		23
03				3			3
04				1		5	6
05						1	1
06		1		5	3		9
07				1		3	4
08		1					1
09	1						1
10							0
11							0
12	20	41		17	6	3	87
Ei tie- dossa			15		3		18
PIEN- RYH- MÄSSÄ	10	16	8	8			42
INTE- GROI- TU	30	30	7	29	16	12	124
YHT.	40	46	15	37	16	12	166

Erityisopiskelijoita taulukossa yhteensä 166

Taulukossa 1 ei näy valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen opiskelijoiden HOJKS:ien koodeja, koska heidän opetuksensa järjestetään tällä hetkellä yhteisten opintojen ulkopuolella. Siinä ei myöskään ole esitetty catering- ja elintarvikealan pienryhmäläisiä tai integroituja opiskelijoita, joita on tällä hetkellä yhteensä kolmissenkymmentä (mm. kaksi kuuroa nuorta).

Taulukosta 1 nähdään, että erityisopetuksen perusteeksi on merkitty koodi 12, ”muut syyt”, yli puolelle erityisopiskelijoista. Seuraavaksi suurin ryhmä on 02, ”kielelliset vaikeudet”. Kolmanneksi eniten opiskelijoita on koodilla 01, ”hahmottamisen, tarkkaavaisuuden ja keskittymisen ongelmat”. Ohjeista huolimatta osa ryhmänohjaajista

oli merkinnyt HOJKS:n perusteeksi useamman koodin. Taulukoimme ne ensimmäisenä merkityn koodin mukaan. Näitä tapauksia oli alle kymmenen. Joistakin epäselvyyksistä huolimatta (esim. organisaatiomuutoksen vuoksi jotkut opiskelijat ilmoitettiin kahdelle eri alalle tai osa tiedoista on ehtinyt jo muuttua esim. koulusta eroamisen vuoksi) taulukkoa 1 voidaan pitää suuntaa antavana.

Mielenkiintoista on, millaisia oppimiseen liittyviä ongelmia piilee suuressa ”muut syyt” –ryhmässä (koodi 12). Kysymyksessä voi olla esim. oppimiseen, uniryhtiin, peliriippuvuuteen ja elämänhallintaan liittyviä ongelmia, joita ei ole diagnosoitu, nuoruuteen liittyviä vaikeuksia kodin ja koulun ihmissuhteissa ja monenlaisia aikuistumiseen ja kasvamiseen liittyviä ongelmia. Valitettavasti kysymyksessä on osittain myös kohdan 12 helppous. Kun erityiseen tukeen on selvästi tarvetta, mutta ongelman selvittäminen perusteellisesti on työlästä ja kivuliasta, käytetään koodia 12. Toisaalta on opiskelijan kannalta hyvä, että hän ei kulje jonkin tietyn diagnoosin leimaamana. Toisaalta esim. psyykkisen tai oppimisen ongelman peittely voi hidastaa ja vaikeuttaa tukitoimia. Yhteisten opintojen opettajalle koodista 12 ei sanottavasti ole hyötyä, jolle sitä seuraa tarkempi sanallinen informaatio opiskelijan tullessa yhteisten opintojen periodille.

Yhteisissä opinnoissa on hyvä ottaa huomioon myös ryhmien 01 ja 02 suuruus, mutta ilmeistä lienee se, että lähes kaikki erityisen tuen tarpeessa olevat opiskelijat hyötyvät samoista tukimuodoista: mahdollisuudesta omaan opiskeluvauhtiin, pienistä opiskelijaryhmistä, lisätuesta joissain aineissa ja sopivista oppimateriaalivalinnoista. Perustammekin kehittämishankkeemme siihen, että käytössä on nykyistä enemmän opettaja- ja ohjaajaresursseja.

4 ERITYINEN TUKI YHTEISISSÄ OPINNOISSA

Ammattiin opiskeleva nuori voi tarvita opintojensa aikana monenlaisia tukitoimia. Toki suurin osa opiskelijoistamme selviytyy mallikkaasti ihan tavallisessa luokkaopetuksessa tai muutamalla tukiopetustunnilla jossain hankalassa vaiheessa, esimerkiksi pitkän sairausloman jälkeen. Erityistä tukeakin tarvitaan sekä ammatillisten aineiden opinnoissa että yhteisissä opinnoissa. Esimerkiksi lukivaikeuksista johtuvat ongelmat

kertautuvat, koska lähes kaikissa yhteisissä opinnoissa pitää lukea ja kirjoittaa, tosin hyvin usein lukivaikeus vaikeuttaa havaittavasti myös käden taitoihin liittyviä opintoja työohjeiden hahmottamisesta alkaen. Käyttäytymiseen liittyvät häiriöt tai silkka motiivoitumattomuus voivat näkyä selvemmin, kun oman ryhmänohjaajan ulottuvuuteen ei uskota. Lisäksi usko omaan kykyihin, jopa mielenterveys voi olla koetuksella, jos yhteiset opinnot koetaan vaikeiksi.

Koulussamme Savon ammatti- ja aikuisopistossa on viimeisten vuosien (ja vuosikymmentenkin) aikana järjestetty monenlaisia tukitoimia erityisen tuen tarpeessa oleville opiskelijoille. HOJKS:iin kirjattuihin tietoihin perustuvia kokonaisvaltaisia tukitoimia on järjestetty vasta ihan viime aikoina, mutta yksittäisille opiskelijoille on pystytty tarjoamaan apua monella eri tavalla. SAKKY:n erityisopetussuunnitelman mukaan oppimisen ongelmien ei pitäisi olla este ammatissa tarvittavien tietojen ja taitojen omaksumiseen. Tarkoituksena on, että jokainen saa tarvitsemansa tuen opintoihinsa ja kehittymiseensä liittyen. Suunnitelman mukaan erityistä tukea tarjotaan paitsi tutkintotavoitteisessa, myös elämänhallintaan tähtäävässä koulutuksessa. Taustalla on ajatus kykyjen mukaisesta opiskelusta. Tässä esittelemme lähinnä yhteisten opintojen erilaisia tukitoimia, jotka voivat liittyä myös opiskelijan ammatillisiin opintoihin koko opiskeluaikana.

4.1 Pienryhmät

Yhteisten opintojen kannalta selkeä tapa tukea opiskelijan opintoja on pienryhmäopetus, jota on koulussamme ollut vuosikymmeniä pienin katkoksina. Pienryhmäopetuksellamme on pitkät perinteet etenkin nykyisellä catering-alalla ja metallilla. Pienryhmien ryhmänohjaaja on joko erityisopettaja tai erityisopettajan opintoja suorittava ammatinopettaja.

Opiskelija hakee pienryhmään suoraan erityisellä yhteishakukoodilla tai joustavalla hakumenettelyllä. Joskus opiskelija voi hakeutua pienryhmään myös kesken lukukauden, jos pienryhmässä on vapaita opiskelupaikkoja. Kaikille pienryhmän opiskelijoille tehdään HOJKS. Ammatillisiin opintoihin siirtymisen nivelvaiheessa tieto opiskelijan erityistarpeista siirtyy melko hyvin, koska opiskelijaksi ottamisen käytännöt ovat mo-

neen kertaan koeteltuja ja hiottuja. Taustatietoja pitää olla, että opiskelija pääsisi pienryhmään.

Tällä hetkellä meillä on (tekniikan ja liikenteen tulosalue, Presidentinkatu 3) viisi pienryhmää (puu-, auto-, metalli-, rakennus- ja talotekniikka-alalla, lisäksi opetamme yhteiset opinnot kolmelle catering-alan pienryhmälle). Tällä hetkellä pienryhmät opiskelevat samalla tavalla periodeittain kuin muutkin ryhmät. Edellisenä lukuvuonna kokeilimme pienryhmän yhteisten opintojen suorittamista kahden periodin aikana, neljä opintoviikkoa periodissaan, mutta osoittautui, että paloittelu ei palvelut ketään.

Tiedonvälitys pienryhmien opiskelijoista yhteisiin opintoihin on tehokasta ja ruutiiniluonteista, joten pienryhmien opiskelijoiden opintojen tukemisen suunnittelu ja toteutus on kohtuullisen selkeää ja ennakoitavaa. Ryhmät ovat pieniä (5 – 10 opiskelijaa), joten usein oppisisältöjen ja –materiaalien muokkaaminen on riittävä oppimista edistävä toimi. Myös tukiovetus on koettu hyödylliseksi. Lisäksi erityisopettaja voi omien resurssiensa puitteissa olla mukana opetuksessa, mutta pienryhmän koko antaa yleensä hyvän mahdollisuuden kunnolliseen tukemiseen ja oppimiseen. Lisäksi ryhmänohjaajalla on mahdollisuus huolehtia jokaisesta opiskelijastaan, mikä näkyy opiskelumotivaatiossa ja työrauhassakin. Ryhmänohjaajan merkitystä ei voi korostaa liikaa yhteisten opintojen periodillakaan!

Pienryhmien opiskelijat ovat usein tunnollisia ja aktiivisia, ja myös ryhmänohjaajat ovat näkyvissä yhteisten opintojen periodilla; moni heistä opettaa matematiikkaa tavaten ryhmänsä pari kertaa viikossa. Ryhmänohjaajat tiedottavat ryhmänsä erityistarpeista reilusti ennen yhteisten aineiden periodia, ja toisen vuoden opiskelijoista meillä on yleensä sekä ”hiljaista” että kirjattua tietoa: miten toimimme, kuka tarvitsee erityisen materiaalin, tarvitaanko erityisopettajan tukea esim. kielissä tai matematiikassa... Lisäksi usein pienryhmän ohjaaja pyytää opettajia esittäytymään ennen yhteisten opintojen periodia. Tämä käytäntö on havaittu hyväksi sen vuoksi, että yhteisiä opintoja ja opettajiaakin usein pelätään opintojen teoreettisuuden vuoksi, ja pienryhmien opiskelijoille uudet tilat ja isot ihmismäärät voivat olla hankalia hallita. Tutut kasvot vähentävät pelkoja.

Jos erityistä tukea tarvitseva opiskelija haluaa ja hänet voidaan sijoittaa pienryhmään tai ryhmään, jonka opiskelijamäärä on tavallista (15 – 18 opiskelijaa) pienempi, sekä

opiskelu että opettajan työ on helpompaa. Opettajalla on aikaa auttaa ja toteuttaa tuki-toimia. Työrauha on parempi kuin isoissa ryhmissä, mikä on oleellisen tärkeää monia oppimisvaikeuksia pohdittaessa.

4.2 Laaja-alainen erityisopettaja tukemassa oppimista

SAKKY:ssä tekniikan ja liikenteen tulosalueella yhteisissä opinnoissa työskentelee yksi laaja-alainen erityisopettaja. Hänen työhönsä kuuluu yhteisten opintojen ja tarpeen vaatiessa myös ammatillisten opintojen erityisopetukseen liittyvän tiedon välitys. Hän toimii aktiivisesti erityisopetuksen verkostoissa. Hän kiertää alkusyksystä Kuopion peruskoulut ja tuo tietoa tullessaan. Sitten hän siirtää lisätiedon luokanvalvojille. Hän kuuluu tärkeänä lenkkinä opiskelijahuoltoryhmään. Hän käy erityisopetukseen liittyvissä kokouksissa ja palavereissa. Hän keskustelee ja neuvottelee eri alojen erityisopettajien kanssa opetusresurssien kohdentamisesta ja opetukseen liittyvistä järjestelyistä.

Laaja-alainen erityisopettaja työskentelee osan opetustunneistaan eri aineiden opettajien tukena. Hän ottaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan tai muutaman opiskelijan omaan työskentelytilaansa, jotta opiskelijat pystyisivät keskittymään tehtäviinsä ja saisivat lisätukea oppimiseensa. Toinen vaihtoehto on se, että erityisopettaja työskentelee samassa luokassa yhdessä varsinaisen opettajan kanssa. Molempia toimintatapoja käytetään, ja opettaja ja erityisopettaja pohtivat yhdessä, miten opiskelijoita tuetaan parhaiten. Toimitaan joustavasti.

Laaja-alainen erityisopettaja opettaa myös kokonaisia opintojaksoja opiskelijalle, joka ei jostain syystä ole pystynyt opiskelemaan oman ryhmän mukana, eikä opiskelijaa voida sijoittaa yhteisiin opintoihin jonkin muun ryhmän mukaan. Tällöin erityisopettaja valikoi kunkin aineen opettajan kanssa sen materiaalin, joka opiskelijan on tehtävä opintojaksolla. Hän tukee opiskelijaa opiskelurytmin löytämisestä alkaen. Usein opiskelijalta puuttuu joitakin oman ryhmän jo aikaisemmin opiskelemaa opintojaksoa, ja opiskelija työskentelee joko lukujärjestyksen ulkopuolisella ajalla tai ammatinopettajien kanssa sovitulla ajalla. Tietenkin opiskelija joutuu myöhemmin suorittamaan ne ammattiin liittyvät opinnot, joista hän on poissa opiskellessaan erityisopettajan tukemana yhteisiä opintoja.

Tähän mennessä alat ovat suhtautuneet kannustavasti opiskelijoihin, jotka yrittävät suorittaa hylättyjä yhteisten aineiden opintojaksojaan, koska pelkkien yhteisten opintojen jättäminen viimeisiin opiskeluhetkiin tai neljännelle vuodelle ei ole järkevää. Varsinkin isoilla aloilla on havaittu, että on viisainta tukea opiskelijaa suorittamaan yhteiset aineet heti kun erityisopettajan ja opiskelijan kalentereista löytyy yhteistä aikaa. Alojen sisällä on varsin järkevää ja mahdollista järjestää opetusta korjaamaan niitä tiedollisia ja taidollisia aukkoja, joita väistämättä syntyy, kun opiskelija on yhteisissä opinnoissa ammatillisen periodin aikana. Varsinkin erityistä tukea tarvitseva opiskelija hyötyy siitä, että häntä ei ainakaan tyystin eroteta omasta ryhmästään.

4.3 Pajatunnit opiskelijan tukena

Yhteisten opintojen paja on toiminut jo monta vuotta Presidentinkadulla. Alun perin ajatuksena oli se, että opiskelija saa tulla tiettyyn aikaan suorittamaan puuttuvia harjoituksiaan. Aluksi pyrittiin lähinnä säästämään kaikkien aikaa; yksi opettaja työskenteli pajassa ohjaten opiskelijoita, jotka olivat etukäteen pyytäneet puuttuvan tehtävän sa opettajaltaan. Opettaja luonnollisesti toimitti tehtävän suoraan pajavastaavalle. Tämän pajan tarkoitus oli siis se, että yhden opettajan työpanoksella saadaan useita opiskelijoita tekemään eri aineiden rästissä olevia tehtäviä. Kokonaisen kurssin suorittaminen pajassa ei ollut tarkoituksena, vaan vain yksittäisten tehtävien tekeminen. Pajaaika oli erikseen sovittu siten, että mahdollisimman monella opiskelijalla olisi tyhjää lukujärjestyksessään eli opettajien kokousaikana. Pajaan sai tulla sekä yhteisten opintojen periodilta että ammatillisista opinnoista.

Pajatoimintaa on kehitetty jonkin verran parin viime vuoden aikana. Huomasimme, että yleinen apu ei enää houkuttele opiskelijoita tekemään harjoituksiaan. Pajavastaavalla ei myöskään ollut mahdollisuutta tukea yhtä aikaa useaa opiskelijaa, joilla kaikilla saattoi olla eri aineiden harjoituksia. Nykyisin myös yhä useampi tarvitsee tukiope- tusta joissain aineissa tai hankalissa kohdissa. Lisäksi moni yksinkertaisesti jätti tule- matta pajaan, koska pajavastaava ei ollut ”oma” opettaja.

Tällä hetkellä pajat toimivat hieman eri tavalla. Matematiikkaa, äidinkieltä, tieto- ja viestintätekniikkaa ja englantia voi tällä hetkellä opiskella aineenopettajien tukiope- tus- tai erityisopetustunneilla. (Erityisopetustunnista on kysymys silloin kun opiskeli-

jalla on HOJKS, ja tämä liittyy opettajan palkanmaksuun.) Näitä tunteja tarjotaan opiskelijoille, jotka näyttävät tarvitsevan erityistä tukea. Myös eri opintoalojen ryhmänohjaajat lähettävät opiskelijat sopimaan suorituksistaan, kun he huomaavat puuttuvia opintojaksoja. Joillakin aloilla myös opinto-ohjaaja tuo opiskelijan neuvottelemaan erityisopetuksesta vastaavan opettajan kanssa.

Pajaopiskelija tai -opiskelijat tulevat sovittuna aikana tuki- tai erityisopetukseen, esimerkiksi matematiikan opettaja auttaa ja ohjaa matematiikan oivaltamisessa ja harjoituksissa tai äidinkielen opettaja opinnäytetyön kirjoittamisessa. Tällöin opettajalla on aikaa auttaa ja ohjata. Opiskelijalla on puolestaan oltava sen verran motivaatiota, että hän tulee sovittuun paikkaan sovittuna aikana. Ensimmäisellä tapaamiskerralla tosin usein ryhmänohjaaja tai vastaava tuo opiskelijan opetukseen, tai on sovittu että hänet noudetaan.

Pajaopetuksena voidaan pitää myös ns. rästäpäivää, joka pidetään yleensä periodin jälkipuoliskolla. Tällöin ne opiskelijat, jotka ovat suorittaneet vaaditut tehtävät eivätkä tarvitse tukiopetusta, saavat tehdä lukujärjestyksen mukaisia harjoituksiaan kotonaan. Kun opiskelijalta on esim. sairastumisen tai muun poissaolon vuoksi jäänyt tehtäviä tekemättä, on hänellä vielä mahdollisuus tehdä niitä ennen periodin päättymistä. Opiskelija siis tarkastelee yhteisten opintojen suorituksiaan ja tulee aamulla sen aineen tunnille, josta hänen pitää tehdä tehtäviä tai joiden tehtäviin hän tarvitsee apua. Käytännössä opettajat informoivat opiskelijaa ja sopivat suorituksista opiskelijan ja myös muiden opettajien kanssa; ei ole mahdollista, että opiskelija suorittaisi yhden päivän aikana kymmeniä rästitehtäviä, vaan valitaan yhdessä ne tehtävät tai se aine, johon keskitytään.

Rästäpäivää ei pidetä jokaisessa periodissa, koska opiskelijat puhuvat siitä välillä aivan kuin työehtosopimuksen mukaisesta palkallisesta vapaapäivästä. Tällöin varsinkin erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita on vaikeaa motivoida tulemaan kouluun, eivätkä poissaoloja paikkaavatkaan ole välttämättä kaikkein innokkaimpia. Sen sijaan ne opiskelijat, jotka ovat olleet muutaman päivän sairaana, ovat yleensä reippaina paikalla.

Erilaisia erityisopetuksen pajamalleja

Tämän selvitys- ja kehittämishankeen puitteissa olemme tutustuneet muutamaankiinteeseen malliin erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden opettamisesta ja ohjauksessa. Olemme osin näiden pohjalta pyrkineet luomaan ja rakentamaan meille sopivia malleja niin toteutukseltaan kuin resursseiltaan. Selvää kuitenkin on, että malli joka muualla toimii hyvin, voi meillä olla täysin sopimaton ja taas yhtäältä malli, joka muualla ei ole saanut tulta siipiensä alle, voi meillä toimia kohtuullisen hyvin. Meidän talomme kokemukset, vaikka iso ja perinteikäs talo olemmekin, vakiintuneesta ja pysyväisluonteisesta paja- tai tukitoiminasta on vielä hyvinkin lapsenkengissä.

Liiketalouden yksikön paja (Presidentinkatu 1): Savon ammatti- ja aikuisopiston liiketalouden yksikössä on toiminut kokopäiväinen paja pian yhdeksän vuotta. Pajaa vetää koulutettu koulunkäyntiavustaja, jonka työparina toimii erityisopettaja (kieltenopettaja). Pajalla voi suorittaa kaikkia aineita niin ammatillisia kuin yhteisten opintojen opintojakin. Edellinen onnistuu verrattain hyvin, koska valtaosa liiketalouden ammatillisista aineista on melko teoreettisia. (Ristivirta & Mertanen, 2007.)

Liiketalouden yksikön pajaan tullaan pajalähetteellä, josta selviää opiskelijan tilanne opettajan näkökulmasta. Lähetete on siksi tärkeää, ettei pajaan tulla noin vaan ajatuksella ”pajalla pääsee helpommalla” tai kuin opiskelija ei jaksa istua tunnilla, hän ajattelee suorittaa kurssin itselleen parhaimmaksi katsomallaan ajalla. Lähetteen perustella sekä avustaja että erityisopettaja tekevät suunnitelman opintojen suorittamisesta. Jotta opiskelija pääsee pajalle suorittamaan puuttuvia tai hylättyjä opintojaksojaan, on hänen jo pitänyt tehdä aktiivitoimenpiteitä saadakseen luvan suorittaa opintojaan pajassa. Yleensä sitoutuminen on tällöin vähän parempi, kuin tilanteessa, jossa kaikki olisi tehty opiskelijan puolesta. (Ristivirta & Mertanen, 2007.)

Syyt, joilla pajaan tulla opiskelemaan ovat yleensä eri syistä johtuvat poissaolot. Poissaolojen syy on vaikuttava asia silloin, kun mietitään opintojaksosuorituksen tasoa. Esimerkiksi sairaustapauksissa opiskelija suorittaa opintojakson normaaliin tapaan ja normaalin arvioinnin mukaan, kun taas lintsauksen vuoksi voi arviointitaso olla jo lähtötilanteessa T1:n tasolla. Toinen yleinen syy pajan käyttöön on erityyppiset oppimisen vaikeudet. Pajalla on mahdollista opiskella pienessä ryhmässä tai saada

jopa tarvittaessa yksilöopetusta. Kaikki mukautukset esimerkiksi kielissä tehdään pajaopettajan toimesta ja opintojaksot suoritetaan myös hänen ohjauksessaan. Edellisten lisäksi pajassa voi myös suorittaa kokeita, jolloin opiskelija itse sopii aineenopettajan ja pajavastaavan kanssa tästä mahdollisuudesta. Kaikki toimenpiteet mitä pajalla suoritetaan, pyritään siis tekemään yksilöllisesti ja joustavasti, mutta pajan vetäjien arviointikykyä hyväksi käyttäen. (Ristivirta & Mertanen, 2007.)

Joensuun ammattiopiston tekniikan ja kulttuurin malli: Joensuun ammattiopiston tekniikan ja kulttuurin yksikössä toimii paja, jossa opiskelijat voivat suorittaa puuttuvia tai keskeneräisiä opintojaan. Pajaa vetää erityisopettaja kokopäiväisesti. Pajalla on mahdollista suorittaa osaa ammatillisista opinnoista, mutta hyvin yleistä on, että suoritetaan yhteisten opintojen opintojaksoja. Äidinkieli ja yhteiskunta-, yritys- ja työelämä tieto painottuvat yhteisten opintojen suorituksissa. (Parikka, 2007.)

Joensuun mallin mukaisessa pajassa voidaan suorittaa 4.vuoden opintoja, jolloin opiskelija on pajassa koko ajan. HOJKS-opiskelijoiden kohdalla on huomattavaa, että pajalla suoritetuista opintojaksoista kaikki ovat menneet läpi, joten ainakin näissä tapauksissa toimenpiteet ovat oikeasti vaikuttaneet. (Parikka, 2007.)

”Pajalla opitaan – hanke” on Savon ammatti- ja aikuisopiston ja Nuorten työpajojen yhteistyöhanke, jolla pyritään ehkäisemään ammatillisten opintojen keskeyttämistä ja koulutuksesta syrjäytymistä. Hankkeen toiminta-aika on 2006–2007 ja tänä aikana siinä pyritään luomaan hyviä käytänteitä niiden nuorten kohdalla, jotka syystä tai toisesta eivät pysty suoriutumaan tavallisesta oppilaitosmuotoisesta opiskelusta. Yhteistyökuvio rakennetaan oppilaitosten ja työpajojen välille. (Kärkkäinen, 2007.)

Tämän selvitys- ja kehittämishankkeen näkökulmasta Pajalla opitaan – hankkeen keskeisin hyöty on varmaan siinä, että tällaisen toimintamallin kautta opiskelija saa vielä parempaa ohjausta ja tukea yhteisten opintojensa suorittamiseen (kaikille laaditaan opiskelu- ja valmennussuunnitelma ja he saavat yksilöohjausta), Monella hankkeessa mukana olevalla opiskelijalla suurin syy opintojen keskeyttämiseen ovat olleet nimenomaan yhteiset opinnot ja niiden vaikeus. Pajalla suoritettavat yhteiset opinnot ohjaa pääasiassa ohjaaja, ei siis erityisopettaja, mutta kokeet ja arvioinnit suorittaa opettaja. (Kärkkäinen 2007.)

4.4 Äidinkielen ja yhteiskunta-, yritys- ja työelämätiedon opetus- suunnitelmat

Kun opiskelija tarvitsee erityistä tukea opinnoissaan, joudutaan usein aluksi pohtimaan tukiresurssien ja opiskelijan motivaation, kykyjen ja tavoitteiden ongelmaa. Ollaanko tyytyväisiä, jos opiskelija suorittaa opintojakson alimmalla mahdollisella opetussuunnitelmaan merkityllä tasolla, vai tavoitellaanko osaamisen ja jatko-opintojen kannalta parempaa oppimista ja arvosanaa? Usein opiskelija itse on tyytyväinen, jos hän saavuttaa T1-tason (vaikka opettajan mielestä opiskelijan edellytykset voisivat usein riittää parempaankin).

Äidinkieli

Ammatilliseen perustutkintoon kuuluu neljä opintojaksoa äidinkieltä. Tässä pohditaan ensimmäisen opintojakson opiskelua tukitoimien kannalta. Äidinkielessä 1. opintojaksossa (Opiskelu- ja vuorovaikutustaidot) T1-tavoitteina on mm.

- osallistuu opetukseen
- suorittaa tehtävät ja harjoitukset
- tietää, mistä hyvät opiskelutaidot koostuvat ja ymmärtää niiden merkityksen omaan opintomenestykseensä
- rakentaa tekstin ja käyttää Word-ohjelmaa ohjeiden mukaan
- hankkii ohjatusti ja ryhmässä tietoa eri lähteistä
- tietää alansa keskeiset aikakauslehdet ja on harjoitellut kirjastopalvelujen ja Internetin käyttöä
- ilmaisee itseään ymmärrettävästi kirjallisesti ja suullisesti.

Keskeinen sisältö määrittelee opiskeltavan aineksen, harjoitukset ja tehtävät, jotka opiskelijan on tehtävä hyväksytyyn suoritukseen, mm. tiedonhaku-tehtäviä, tutustuminen oman alan ammattilehtiin, arvioitavan esseen ja referaatin laatiminen sekä kirjaston käyttöön liittyvät tehtävät. Kaikki tehtävät on tehtävä, eikä niitä yleensä anneta kotitehtäviksi (vain, jos opiskelija on suorittanut koulussa ahkeroiden suurimman osan tehtävistä ja näin osoittanut, että haluaa todella yrittää, voidaan jonkin tehtävän osa antaa kotityöksi).

Kun opiskelijalla on vaikeuksia selvittää näistä, esseen laatimista lukuun ottamatta helpoista tehtävistä, häntä tuetaan aluksi aineen oppitunneilla mahdollisuuksien mukaan. Jokaisen aineen opettaja puhuu läsnäolon merkityksestä opintojen onnistumiselle, eikä olekaan kovin tavallista, että opiskelija epäonnistuu opintojaksossaan, jos hän jaksaa käydä tunneilla säännöllisesti. Tunneilla ei oikeastaan pystytä olemaan, jos ei samalla tehdä harjoituksia. Siksi opetussuunnitelman tavoitteiden ensimmäinen kohta on kaikkein tärkein. Toimitaan yhteistyössä kuraattorin, opinto-ohjaajan ja ryhmänohjaajan kanssa (ryhmänohjaaja hoitaa yhteydet koteihin) eli tiedotetaan ajoissa, soitellaan ja tarkkaillaan. Tämä on yhtä tärkeää kaikissa yhteisten opintojen aineissa.

Kirjoittamistehtävissä tekstin rakentamiseen ja Wordin käyttöön on monta eri tehtävää. Jos näyttää siltä, että yleisohjeet esseen kirjoittamisessa eivät riitä, voidaan ottaa lisämateriaalia käyttöön (valmiit väliotsikot, ja jos tämäkään ei auta, sellainen tukimateriaali, jossa on virkkeiden alkuja). Lisämateriaali on toisaalta hyvä: sen avulla opiskelija ei oikeastaan voi epäonnistua, ja tuloksena voi olla ensimmäinen tyylikäs (tosin niukka) kirjoitelma pitkään aikaan. Toisaalta lisämateriaali ohjailee ja ”sanelee” opiskelijan ajattelun suunnan. Sen käyttö tarkoittaa jo sitä, että kirjoitelmasta tulee alin hyväksyttävä arvosana.

Kun työskennellään tietokonealuokassa kirjoittamassa tai tekemässä tiedonhakutehtäviä, opettaja yrittää pysähtyä kierroksellaan auttamaan hetkeä pitemmäksi ajaksi, jos opiskelijalla on lukivaikeutta. Hankalien sanojen ja lauserakenteiden kirjoittamisessa autetaan. Tarkoituksena on laatia rakenteeltaan hyvä, vaikka niukkakin teksti. Tietokoneen käyttämisessä toisaalta nuoret ovat erittäin valistuneita, mutta toisaalta heille saattaa olla ihan vierasta se, että tietokoneella tehdään jotain (opetuksen näkökulmasta) hyödyllistä. Käytännössä kaikki tarvitsevat esim. asetteluohjeet, jotka on sekä monistettu että voidaan näyttää dataprojektorilla. Samoja ohjeita käytetään kaikissa äidinkielen tehtävissä, ja moni opettaja käyttää niitä myös aloilla.

Jos ryhmä on suuri ja siinä on paljon erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita, yritetään järjestää lisää aikaa opiskelijan lukujärjestyksen ulkopuolelta pajassa tai opettajalle sopivana aikana. Usein lisääajaksi riittää pari - kolme tuntia koko opintojakson aikana. Samoin toimitaan, jos opiskelija on ollut poissa sairauden vuoksi. Käytöshäiriötapaüksissa toimintamalleja on useita, olipa kysymyksessä sitten YYHA, liikunta tai mikä tahansa yhteisiin opintoihin kuuluva aine: opiskelija joko jää ”kasvamaan”, hän siis

suorittaa opintojakson jonkin toisen ryhmän mukana myöhemmin tai pajassa tai erityisopettajan ohjaamana. Tietenkin aluksi yritetään keskustellen vähentää häiriötä, usein otetaan yhteyttä myös ryhmänohjaajaan.

Esimerkiksi paniikkihäiriöiselle äidinkielen tunnit voivat olla todella vaikeita, koska tietokoneluokassa voi olla moneen eri ryhmään kuuluvia opiskelijoita, ja opiskelijat voivat vaihtua koko ajan. Siksi sopiminen ja neuvottelu ovat erityisen tärkeitä.

Äidinkielen opetussuunnitelman kokonaisuudesta mainittakoon vielä, että toisen opintojakson sisältö on pääasiassa puheviestintää. Kirjoittamispainotteisen ensimmäisen opintojakson jälkeen on siis luvassa helpompina pidettyjä harjoituksia, vierailuja ja tarkkailutehtäviä, ja esiintymispelkoisetkin tietävät selviytyvänsä työsalissa tehtävillä ”opastuskierroksilla” ja keskusteluihin osallistumalla sekä vain opettajalle tehtävillä yritysesityksillä. Opintojaksojen sisältöä voidaan myös jakaa siten, että tehdään kirjallisten töiden välissä suullisia harjoituksia. Joka tapauksessa erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat pääsääntöisesti pystyvät tukitoimin suoriutumaan äidinkielen ensimmäisestä opintojaksosta, kunhan he ilmestyvät tunneille. Jos tuesta huolimatta opiskelija ei selviä, mukautetaan oppiaine. Koulusta pinnaaville etsitään toinen aika opintojakson suorittamiseen, jätetään se joko seuraavaan vuoteen tai etsitään sopiva paja-aika.

Yhteiskunta-, yritys- ja työelämä-tieto

Yhteiskunta-, yritys- ja työelämä-tietoa on perustutkintoa suorittavilla pakollisena 1 opintoviikko. Tämä opintojakso opiskellaan ensimmäisen vuoden yhteisten opintojen periodissa. Opintojakson keskeisinä sisältöalueina ovat työelämän perusasiat, yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja kansantalouden toiminnan ja peruskäsitteiden ymmärtäminen. Sisällöt ovat tuttuja jo peruskoulusta, mutta toki tarkoituksena on paneutua asioihin työelämän ja työntekijän näkökulmasta.

Yhteiskunta-, yritys ja työelämä-tieto kuuluneen ruotsin kielen ohella ehkä kaikkein vähiten pidetyimpiin aineisiin. Syynä voi olla, että yläkoulun puolella on viimeisenä vuonna keskitytty yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja politiikkaan, joka ei välttämättä nuoria kiinnosta. Toinen syy voi olla, että asiat on koettu liian kaukaisiksi omasta elinpiiristä ja tämän vuoksi oppiminen voinut olla vaikeaa. HOJKS-opiskelijoilla on

yleensä korostunut yleinen vaikeus teoreettisissa aineissa eli yleensä luki-vaikeus sekä ihan selkeä käsitteiden oppimisen vaikeus.

Opintojakson T1-tason tavoitteina on;

- tuntee oppilaitoksessaan ja työssäoppimispaikoilla noudatettavat säännöt
- etsii ja käsittelee tietoa omaan ikäkauteensa liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista, kansalaisen perusoikeuksista, valtiollisen ja kunnallisen toiminnan periaatteista, yhteiskunnallisesta ja EU:n sisäisestä päätöksenteosta ja työmarkkinoista ja
- osallistuu tuntityöskentelyyn

Opintojakso rakentuu toteutukseltaan hyvin pitkälti tehtäviin, joiden tarkoituksena on tukea sekä itsenäistä tiedon hakua että omien ajatusten, pohdintojen ja tulkintojen rakentamista ympäröivästä yhteiskunnasta ja sen rakenteista. Tarkoituksen on, että jokainen, myös erityistä tukea tarvitseva opiskelija kykenee ainakin joltain osin kertomaan mielipiteensä asioista.

Lähtökohtana tuntityöskentelyssä on aktiivisuus ja omatoimisuus. Opettajan ohjausresurssia on näin käytettävissä toivon mukaan niille, joille työskentely on hidasta ja jotka tukea todella tarvitsevat. Opintojakson aikataulu on melko tiukka, koska opiskeltavaa sisältöä on runsaasti. Opettajan pitää kuitenkin pystyä mukautumaan siihen, että kaikkia eivät ehdi tekemään kaikkia tehtäväkokonaisuuksien osia. Erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille ei ole erillisiä tehtäviä, koska lähtökohta on kuitenkin perustietojen hankinta kaikilla. Näin ollen tehtäväkokonaisuuksien arviointi on jaettu etenemistahdin mukaan T1-K5-tasoihin. Arviointi on jokaisella opiskelijalla tiedossa, koska se mainitaan myös tehtävälomakkeissa. Näin ollen opiskelija, jolla akateemiset taidot ovat hyvät, mutta tien tarve on enemmänkin keskittymisessä, kykenee saavuttamaan oikeasti oman tasonsa tehtävien arvioinnissa, kun taas heikkotasoinen opiskelija voi edetä kaikessa rauhassa vähimmäistasolla.

Yleisimmät syyt yhteiskunta-, yritys- ja työelämä tiedon opintojakson hylkäämiseksi ovat poissaolot. Jokainen opiskelija, joka on ollut riittävästi paikalla tuntien aikaan ja tehnyt hänelle annetut tehtävät on saanut opintojaksonsa suoritettua. Erityisen tuen tarve korostuu tässä aineessa lähinnä tehtävien supistamisena ja hitaampana etenemisvauhtina. Se apu, jota hankkeessa suunnitellut tukitoimenpiteet toisivat HOJKS-

opiskelijalle, on ilman muuta henkilökohtainen apu. Koska nimenomaan tiedonhaku, lukeminen ja kirjoittaminen ovat useimmiten vaikeita, opiskelija ehtii paremmin annetussa ajassa löytää oikean tiedon ja myös todennäköisesti löytää siitä keskeisimmän sisällön. Myös oman mielipiteen esille tuominen voi paremmin onnistua näin. Pajatoiminta tukee omalta osaltaan sitä, että poissaolot saadaan korvattua ja opintojakso saadaan kokoon tällä tavoin.

5 ERITYISOPETUKSEN MALLI YHTEISISSÄ OPINNOISSA

5.1 Selvitys- ja kehittämishankkeen tavoitteet ja aikataulu

Tällä hetkellä opiskelussa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden määrä lisääntyy. Koko ikäluokalle tarjotaan koulutusmahdollisuutta, ja ammatillinen koulutus kantaa suuren vastuun tästä. Meille SAKKY:n Presidentinkatu 3:een tekniikan ja liikenteen tulosalueelle tulee vuosittain useita kymmeniä opiskelijoita (esim. joustavalle hakumenettelyllä viitisenkymmentä opiskelijaa vuosittain), joilla on monenlaisia tuen tarpeita opiskelussa ja oppimisessa.

Meidän koulussamme yhteisten opintojen sijoittuminen ammatillisista opinnoista erillisiin periodeihin asettaa yhteisten aineiden erityisopetukselle monenlaisia rajoituksia, mutta periodijärjestelmästä on myös kiistämättömiä etuja. Erityisopetuksen olisi hyvä sijoittua yhteisten aineiden jaksoon, tosin otamme jo nyt usein yksittäisiä opiskelijoita tukitoimiin ammatillistenkin jaksojen aikana. Neljännen vuoden opiskelijoiden opiskelua koordinoivat luokanvalvoja, opinto-ohjaaja ja yhteisten opintojen koordinaattori.

Hanke tukee oppilaitoksen strategiaa jokaisen oppijan erilaisuutta kunnioittaen ja tukien. Erilaisten oppijoiden yksilöllinen opetus on hankkeen lähtökohta, ja talon johto on toivonut erityisopetuksen kehittämiseen liittyvää toimintaa.

Opettajatasolla hankkeen tavoitteena on tarjota tukea jokaiselle yhteisten opintojen opettajalle, kun hän kohtaa ryhmän tai yksittäisen opiskelijan, jolla on oppimisvaikeuksia. Opettajan ei tarvitse hankkeen toteutuessa työskennellä yksin, kun opetettavassa ryhmässä on lisätukea tarvitsevia. Näin henkilöstön jaksamista tuetaan. Opettajien jaksaminen tuleekin yhä useammin esille arkikeskusteluissa. Tällä hetkellä meillä opiskelee monenlaista tukea tarvitsevia opiskelijoita. Opettajan jaksaminen ja osaaminen ovat kovilla. Lisäpaineita luovat tiedotusvälineet jakaessaan vastuuta kouluille ja kodeille – tällä hetkellä tappiolla näyttäisivät olevan koulut.

Opiskelijan kannalta hankkeen tavoitteena on se, että hän saa lisätukea opiskeluunsa aina tai usein sitä tarvitessaan. Useimmat erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat hyötyvät siitä, että luokassa on joko kaksi opettajaa tai luokka on jaettu pienempiin ryhmiin. Sekä nopeasti asian omaksuvat, että hitaammat opiskelijat hyötyvät oman rytminsä mukaisesta opiskelusta. Myös opiskelijan seuranta (esim. poissaolot, sosiaalisista seikoista keskustelu, kiusaamisen ehkäisy) helpottuu ja tiedottaminen (ro/hojks/vanhemmat/opiskelijahuoltoryhmä) tehostuu. Opiskelija saa tarvitsemaansa apua, kun resurssit kohdennetaan oikein ja tehokkaasti.

Erityisopetuksen toteuttamisen joitakin mahdollisuuksia kokeillaan aikaisintaan lukuvuonna 2007- 2008, koska lukuvuodelle 2006 - 2007 opettajien tunnit on suunniteltu niin, että opiskelijoiden ja opettajien työjärjestysten muokkaaminen aiheuttaisi ongelmia, esimerkiksi hyppytunteja ja tietokoneopetuksen ylikuormitusta. Lisäksi tällöin pystytään jakamaan sekä taloudelliset että ajalliset resurssit koko lukuvuodelle tarpeen vaatimalla tavalla.

Hankkeen tuomia käytänteitä ja uusia toimintamalleja päästään toteuttamaan, kun hankkeen tuomat ideat on esitelty muille yhteisten opintojen opettajille ja esimiehille. Uusista mahdollisuuksista täytyy keskustella ja sopia, mikä tai mitkä toimintamallit sopivat meidän yhteisöömme. Jokaisen opettajan pitää omalta osaltaan sitoutua toteutukseen.

Erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille järjestetään jo nyt monenlaisia tukitoimia yhteisissä opinnoissa. Osa nykyisistä tukimalleista toimii sekä opiskelijan että opettajan kannalta hyvin. Monenlaisten uudistusten paineessa ei ole varaa poistaa vanhoja, hyvin toimivia toimintamalleja. Monissa tapauksissa opiskelija ei kuitenkaan saa tar-

vitsemaansa apua ja tukea. Käsittelemmekin tässä sekä niitä toimintamalleja, jotka jo nyt ovat hyviä ja opiskelijaa tukevia, että niitä, joita pyrimme kehittämään tulevina vuosina.

5.2 Kehittämistyö prosessina

SAKKY:n tekniikan ja liikenteen Presidentinkatu 3:n erityisopetus on kehittynyt viimeisten vuosien aikana nopeasti. Kuntayhtymämuutoksen (2005) myötä kuntayhtymään suunniteltiin kehittämisvisioon perustuva strategia. Suunniteltiin myös erityisopetuksen suunnitelma, josta tarkemmin luvussa 5.2. Esimerkiksi opettajien lisäkoulutus ja erityisopettajaopintojen tukeminen kuuluu talon linjaan.

Vuodesta 2006 (syksy) alkaen yhteisillä opinnoilla on ollut oma, erityisopetukseen tarkoitettu budjetti. Tästä rahoitusmallista keskusteltiin pitkin kevättä 2006, ja se esiteltiin meille heti elokuussa 2006. Omien opintojemme myötä aloitimme erityisopetuksen kehittämisen yhteisissä opinnoissa.

Syyskuussa 2006 kokoontuimme (yhteisten opintojen opettajat) keskustelemaan niistä tarpeista ja toiveista, joita olimme havainneet. Ensimmäisen palaverin aikana tuli ilmi, että erityistä tukea oli tarjolla liian vähän. Opiskelijoiden määrä ja monenlainen tuen tarve vaikutti selvästi yhteisömmme opettajien jaksamiseen. Myös asenteellisesti emme olleet ihan täysin valmiita ottamaan vastaan niin moniongelmaisia opiskelijoita kuin nyt oli havaittu olevan meillä. Tässä palaverissa esimiehemme kartoitti senhetkiset mahdollisuudet avun tarjoamiseen. Sovittiin, että yleinen paja vähentää toimintaansa ja tehostaa kielten opetuksen tukitoimia, n. kaksi tuntia viikossa. Matematiikan ja fyysiikan ja kemian opettajat saivat aloittaa tuki- ja erityisopetusta tarpeen mukaan, muuttaman tunnin viikossa. Äidinkielen opettajalle annettiin aluksi kahden viikkotunnin resurssi erityistä tukea tarvitsevien auttamiseen, ja resurssia luvattiin lisätä tarpeen mukaan. Laaja-alainen erityisopettaja jatkaisi samalla tavalla kuin ennenkin, toimien tiedonvälittäjänä ja toisena opettajana niissä ryhmissä, joissa apua tarvittaisiin.

Matematiikan erityis- ja tukiopeutus aloitettiin opettajaresurssin mukaisesti, parilla viikkotunnilla. Apua tarvitsevia opiskelijoita oli niin paljon, että tukiaika ei palvellut tarkoitustaan: kerralla saattoi olla toistakymmentä opiskelijaa eri aloilta suorittamassa

eri opintojaksojen matematiikkaa. Opettajilla oli jo muutenkin liikaa tunteja, joten tuettavien tarpeeseen vastaaminen vaati yletöntä joustamista ja venymistä opettajilta. Joissain periodeissa tukiaikaa on ollut vain silloin tällöin, koska opetettavat tuntimäärät ovat olleet huikeat. Matematiikan osalta laaja-alaisen erityisopettajamme tuki on ollut merkittävää.

Jatkoa ajatellen matematiikan tuelle on todella tarvetta. Matematiikan opettajien tavalisten opetustuntien vähentäminen (eli lisää opettajaresurssia) mahdollistaa tukipajan pitämisen periodeittain ensi vuodesta alkaen. Nykyisillä tuntimäärillä erityistä tukea ei ole mahdollista järjestää kuin ajoittain. Jatkuvuus olisi tärkeää myös alojen opettajien kannalta; ryhmänohjaajat osaavat ohjata opiskelijoitaan tuki- ja erityisopetukseen, kun sen mahdollisuus on jatkuvaa, eikä avuntarve patoudu kuten viime syksynä oli päässyt käymään. Suunnitelmana on siis jatkaa matematiikan tukitunteja periodeittain, sijoittaen tukiajan joustavasti ja järkevästi kuhunkin periodiin. Jatkossa matematiikan tukea voidaan kehittää samalla tavalla kuin esim. äidinkielen. Lisäksi esimiehemme toivoo jonkun matematiikan opettajista opiskelevan erityisopettajaksi.

5.3 Pienryhmäopiskelu

Nykyisessä toimintamallissa pienryhmissä saadaan tuettua opiskelijaa hyvin. Hän on koko ajan tekemisissä tutun ja ammattitaitoisen ryhmänohjaajansa kanssa, yleensä myös yhteisten opintojen periodilla. Pienryhmä on niin pieni, että yleensä yhteisten opintojen opettaja ehtii auttamaan oppitunneilla, muokkaamaan materiaalia sopivaksi ja etenemään henkilökohtaisten edellytysten mukaisesti. Lisäksi pienryhmien opettamiseen on saatavissa laaja-alaisen erityisopettajan tukea. Pienryhmien etuna voidaan pitää myös sitä, että tällä hetkellä Presidentinkatu 3:ssa kaikkien pienryhmien ohjaajat ovat joko erityisopettajia tai piakkoin valmistumassa erityisopettajaksi. Tiedonvälitykseen on jo totuttu, ja informaatio opintojen etenemisestä liikkuu molempiin suuntiin.

Pienryhmien huonona puolena voidaan pitää opiskelijan leimautumista. Pienryhmien alkaminen on myös vuosittain epävarmaa, joten nivelvaiheen ongelmia voi ilmetä. Lisäksi opiskelija, jolla on käyttäytymiseen liittyviä ongelmia, voi dominoida pienryhmää, kiusata ja heikentää työskentelyilmapiiriä tai viedä kohtuuttomasti opettajien

resursseja. Kuitenkin, joistakin ongelmista huolimatta, pidämme pienryhmissä opiskelua sopivana useammallekin opiskelijalle kuin nykyisissä pienryhmissä on.

5.4 Aktiivipajat

Meidän tulosityksikössämme kokeilemme ns. aktiivipajatoimintaa. Tämä on suoranaista jatkoa tällä hetkellä toimiville eri aineiden pajoille. Tarkoituksena on, että tiettyinä päivinä viikossa erityisopettaja huolehtii aineenopettajien kanssa sovittujen opiskelijoiden opintojen etenemisestä yhteisissä opinnoissa. Hän sopii jokaisen opiskelijan ja yleensä myös ryhmänohjaajan kanssa siitä, että opiskelija tulee tekemään kesken olevia opintojaksojaan pajatunneille. Opiskelija tulee oppitunneille ohjattuna (koulunkäyntiavustaja, luokanvalvoja, opinto-ohjaaja), ellei hän pysty itsenäisesti huolehtimaan läsnäolostaan.

Aktiivipajan ei ole tarkoitus olla ”valmistumisautomaatti” vaan se on tarkoitettu opiskelijalle, joka ei ole yrityksistään huolimatta onnistunut tavallisissa luokkaopinnoissa tai joka on ollut esim. sairaana osan periodista. Mahdollisuuden aineenopettajan yksilölliseen tukeen ja opetukseen tulee yhä olla käytettävissä, koska erityistä tukea tarvitsevien ja tarvitsemattomienkin opiskelijoiden joukossa on sellaisia, jotka eivät osaa tai pysty eri syistä työskentelemään yksin. Lisäksi on otettava huomioon, että lähes kaikkiin yhteisten opintojen opetussuunnitelmiin on kirjattu ”läsnäolovelvollisuus”.

Yksi vaihtoehto edellisen mallin toteuttamiseksi on paja, joka toimisi aineenopettajan johdolla. Paja toteutuisi tietyn opettajan johdolla tiettyinä aikoina, esim. äidinkieltä olisi maanantai-iltapäivisin, kieliä tiistaisin, matematiikkaa keskiviikkoisin ja muita aineita torstaisin. Tällöin resurssin käyttö yhtä opettajaa kohden ei olisi kohtuuton ja oman perusopetuksen toteuttaminen ei olisi ongelmallista kenellekään. Aktiivipaja voisi kestää joko koko päivän tai puoli päivää. Viikopäivä voi vaihtua periodin vaihtuessa.

Aktiivipajassa opiskelija voi suorittaa opintojaksojen puuttuvia tehtäviä ja harjoituksia. Tarvittaessa hän voi suorittaa myös koko opintojakson pajassa. Opettaja tarkistaa, mitä tehtäviä opiskelijalta puuttuu. Apuna ovat opinto-ohjaajat ja ryhmänohjaajat sekä aineenopettajat. Pajan toiminnan kannalta on tärkeää, että jokainen yhteisten opintojen

opettaja merkitsee puuttuvat harjoitukset ja tehtävät arviointiohjelmaan. Tämä käytäntö toimii jo nyt kohtalaisen hyvin.

Aktiivipajan huonona puolena voidaan pitää sitä, että opiskelija on paja-aikansa poissa ammatillisista opinnoista. Tämä on kuitenkin useimmiten neuvoteltavissa oleva asia. Tällä hetkellä suurin osa ryhmänohjaajista ymmärtää yhteisten opintojen etenemisvaikeudet, ja he lähettävät opiskelijat mielellään pajoihin tekemään puuttuvia yhteisiä opintoja. Ryhmänohjaajat pitävät helpompana, että opiskelijan kaikki yhteiset opinnot on suoritettu ja mahdolliset muut puuttuvat opinnot on helpompi järjestää, kun opiskelija voi keskittyä oman alan opintoihin tai työssäoppimiseen.

5.5 Luokka-avustaja opettajan apuna

Tällä hetkellä meillä on rinnakkaisopettajana laaja-alainen erityisopettaja, joka joko tulee tarpeen vaatiessa aineenopettajan tunnille tai ottaa erityisen tuen tarpeessa olevan opiskelijan omaan opetustilaansa. Hän toimii ennalta laaditun lukujärjestyksen mukaisesti auttaen eniten tukea tarvitsevia. Hänen resurssinsa on kuitenkin rajallinen, ja hänelle kuuluvat opetustyön lisäksi monenlaisia hallinnollisia sekä viestintään liittyviä tehtäviä. Lisäksi erityitä tukea tarvitsevia opiskelijoita on joissain periodeissa erityisen runsaasti.

Meille täysin uusi asia olisi saada opiskelijan tueksi ammattitaitoinen koulunkäynti- tai luokka-avustaja. Luokka-avustajan apua varattaisiin siinä vaiheessa, kun erityisen tuen tarpeessa olevat opiskelijat ovat tulossa yhteisten opintojen periodille. Hänen lukujärjestyksensä muodostuisi viikoittain vaihtuvaksi, opiskeluohjelmien mukaan. Tilanteessa, jossa luokka-avustajalla olisi aukko lukujärjestyksessään, hän voisi työskennellä tietokonealuokassa auttamassa, auttaa erikseen sovittua yksittäistä opiskelijaa tai olla ohjaamassa niitä opiskelijoita, joiden pitäisi tulla aktiivipajoihin. Hän voisi toimia myös tietyn ajan laaja-alaisen erityisopettajan ohjauksessa.

Luokka-avustajan (kuten rinnakkaisopettajankin) työn kannalta erityisen tärkeää olisi, että jokainen yhteisten opintojen opettaja suunnittelisi opintojaksonsa etukäteen huolellisesti. Tällöin resurssi saataisiin mahdollisimman tehokkaasti käyttöön, eikä luokka-avustajaa varattaisi, kun hänen apuaan ei tarvita.

Yhteisissä opinnoissa ei ole ollut luokka-avustajaa, joten yhteisten opintojen opettajat joutuisivat opettelemaan uudenlaisen toimintamallin. Kokemuksia pitäisi hakea esimerkiksi niiltä aloilta tai muista kouluista, joissa jo on koulunkäynti- tai luokka-avustaja käytössään. Erikseen on mainittava, että luokka-avustajaa ei yleensä käytetä opettajien sairauslomien sijaisena.

5.6 Uusia käytänteitäkö?

Äidinkielen erityisopetus alkoi hyvin lokakuun alussa. Samoin kuin matematiikasta, myös äidinkielen erityisen tuen tunneista tiedotettiin eri aloille. Tehtiin myös kokeilun vuoksi ”tehoratsioita” aloille, tavoitteena oli saada opiskelijat suorittamaan opintojaksoista puuttuvia tehtäviä. Jo ennen joulua havaittiin, että kaksi tuntia viikossa on riittämätön aika: opinnäytteen kirjoittajia sekä puuttuvien tehtävien suorittajia oli melko paljon. Syksyllä oli tärkeää tukea ns. neljännen vuoden opiskelijoita, että he valmistuivat ajallaan.

Ennako-odotuksesta poiketen alat suhtautuivat erityisopetusmahdollisuuteen erittäin positiivisesti. Käytiin keskustelemassa ja informoimassa tukimahdollisuudesta alojen työhuoneissa, ja alojen opettajat olivat hyvin avuliaita opiskelijoiden tavoittamisessa. He olivat vahvasti sitä mieltä, että on hyvä ammatillisten opintojen kannalta, että opiskelija on vaikka muutaman tunnin poissakin heidän opetuksestaan suorittaen rästissä olevan opintojakson. Ammatillisissa opinnoissa on helpompaa järjestää pitempää päivää korvaamaan poissaoloja, ja jos opinnot venyvät neljännelle vuodelle, opiskelija on motivoituneempi tekemään esim. työssäoppimista, jos hänellä ei ole roikkumassa yksittäisiä suorittamattomia opintojaksoja.

Yhteistyö ammatillisten opettajien kanssa ei tietenkään ole uutta meille yhteisten opintojen opettajille, mutta ensi syksystä alkaen kunkin yhteisen aineen erityisopetuksesta vastaava ottaa yhteyttä aloille ja tiedottaa erityisen tuen mahdollisuudesta ja aikatauluista. Keskusteluista ammatin opettajien kanssa kehkeytyi ajatus tehokkaasta avusta aloittain: periodi kerrallaan voidaan ottaa yhden tai kahden alan opiskelijat tehotarkasteluun ja auttaa ala kerrallaan apua tarvitsevia opiskelijoita. Tällaisessa keskittymisessä on myös se hyvä puoli, että samalla erityisopettaja voi tarkastaa opiskelijan opinto-

kortin ja ohjata hänet saman tien toisenkin aineen erityisopettajalle tai auttaa toisenkin aineen opinnoissa. Tämä tuli hyvin esille alkutalvesta, kun sähköalan opiskelijat suorittivat puuttuvia äidinkielen ja myös taide ja kulttuurin tehtäviä: opiskelija kävi erityisopettajakokelaan kanssa sopimassa tehtävistä TAKU:n opettajan kanssa ja hän sai jäädä joko TAKU:n tunnille tai tulla tukitunnille tekemään tehtäviään.

Kielten erityisopetus on tällä hetkellä ollut lähinnä laaja-alaisen erityisopettajan varassa. Muutenkin kussakin periodissa opiskelevien erityisopetus on ollut pääasiassa hänen tehtävänänsä. Tämä on ollut hankalaa sellaisissa periodeissa, joissa on ollut runsaasti ryhmiä ja erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita: yksi opettaja ei ehdi auttaa kaikkia. Lisäksi hänen tehtäviinsä kuuluvat erilaiset kokoukset ja oppilashuoltoryhmä. Palavereissa etenkin nyt keväällä on tullut esille se, että hänen työpanoksensa ei riitä, vaan tarvittaisiin vielä työpari tai luokka-avustaja esim. kieliin, matematiikkaan tai atk-luokkaan auttamaan opiskelijoita. Erityisopettajan ennalta-ehkäisevä työ on edelleen yhden ihmisen varassa riippumatta siitä, kuinka paljon opiskelijoita on kerrallaan yhteisissä opinnoissa.

Talven mittaan olemme keskustelleet lukuisissa eri palavereissa erityisopetuksen järjestämismahdollisuuksista. Olemme keskustelleet onnistumisista ja sellaisista toimintamalleista, jotka todennäköisesti eivät toimisi meillä. Lähimpien työtovereiden ajatukset ja palaute ovat olleet rohkaisevia ja positiivisia. Meistä jokainen lienee huomannut yhteistyön tarpeen erityistä tukea tarvitsevien ja muidenkin opiskelijoiden kanssa toimittaessa.

Keskusteluissa ja palavereissa on kulkenut erityisopetuksen lisäksi mukana myös maahanmuuttajien opetus ja lukiopetus, koska usein myös maahanmuuttajat ja lukivaikkeuksiset ovat tukiovetuksen tai erityisen tuen tarpeessa, eikä heille tällä hetkellä ole organisoitua tukea. Informaatiota eri vaihtoehdoista erityisopetuksen järjestämiseen on tarjolla runsaasti, mutta meidän omaan käyttöömme sopivaa mallia ei löydy valmiina. Joka tapauksessa asenne omassa lähityöyhteisössämme on positiivisen odotettava. Toukokuussa keskustelemme (kehityskeskustelujen jälkeen) laajassa palaverissa ensi vuodesta: millaista mallia alamme toteuttaa kokeilumielessä. Mikään muu ei ole vielä varmaa kuin se, että erityisopetuksen pitää olla joustavaa; yksi ainoa tapa tukea opiskelijaa ei toimi.

Opinto-ohjaajan merkitys erityistä tukea tarvitsevien löytymisessä ja ohjaamisessa oikeaan pajaan on ollut iso. Opinto-ohjaajien ja ryhmäohjaajien informoinnissa meillä on vielä paljon tekemistä ensi syksynä. Positiivista kehittämisprosessin kannalta on kuitenkin se, että kaikki tiedostavat yhteisten opintojen erityisen tuen tarpeen hylättyjen opintojaksojen ja opintojen keskeyttämisen ehkäisemiseksi. Uudeksi toimintatavaksi esitämmekin sitä, että opinto-ohjaajat informoivat opinnoissaan hitaammin eteneviä pajoihin ja koordinoivat myös varsinkin neljännen vuoden opiskelijoiden luku-järjestyksiä käytännöllisiksi. Tällöin periodeittain paja-ajoista tiedottaminen muodostuu tärkeäksi.

6 POHDINTA

SAKKY:n tekniikan ja liikenteen tulosalueen Presidentinkatu 3:n yhteisten opintojen erityisopetuksen suunnitelman toteuttamisen ongelmaksi nousee rahoitus. Käytössä olevan rahoituksen jakaminen tulee olemaan hankalaa, koska aikaisempaa jakomallia ei ole. Aikaisemmin yhteisillä opinnoilla ei ole itsellään ollut käytettävissä rahaa erityiseen tukeen. Tilanne muuttui vuoden 2006 aikana: tällä hetkellä yhteisten opintojen osuus erityisopetuksen rahoituksesta tulee suoraan meidän käyttöömmä, joten joudumme pohtimaan ja suunnittelemaan tarkasti järkevät, opiskelijoita palvelevat toimintamallit.

Tämä selvitys- ja kehittämishanke antaa viitteitä siihen, mihin suuntaan yhteisten opintojen erityisopetusta voisi kehittää. Suunnitelmallisen erityisopetuksen avulla erityiseen tukeen varattua rahaa voitaisiin käyttää tehokkaasti juuri oikean kohderyhmän opintojen tukemiseen. Toimintasuunnitelmamme hyväksi puoleksi voidaan lukea myös se, että kysymys on tuesta, jota voidaan suunnata paitsi erityisopiskelijoille, myös niille opiskelijoille, jotka joutuvat olemaan poissa koulusta esim. sairastumisen tai henkilökohtaisen syyn vuoksi.

Syksy 2007 näyttää erityisopetuksen kannalta valoisalta. Olemme valmistautuneet aikaisempia vuosia paremmin toimimaan opiskelijoiden tukena. Pääsemme vähitellen kokeilemaan erilaisia tukikeinoja ja totuttelemaan erilaisten oppijoiden kanssa työskentelyyn. Lisäksi tiedonvälitys hioutuu koko ajan. Tärkeää on myös se, että me opet-

tajat olemme asennoituneet työhömmme hieman eri tavalla: tiedämme sekä erilaisten oppijoiden että omien mahdollisuuksiemme rajoitukset. Tällä hetkellä moni yhteisten opintojen opettaja tekee konkreettisesti töitä oman työnsä kehittämiseksi opiskelijaa tukevaan suuntaan.

LÄHTEET

Himberg, Lea ja Jauhiainen, Riitta 1998. Suhteita Minä, me ja muut, WSOY. Porvoo

Huhtala, Sinikka 1998. Matematiikan oppimisvaikeuksista ammatillisessa koulutuksessa – esimerkkinä lähihoitajaopiskelija. Kehittyvä koulutus 1/1998. Opetushallitus. Helsinki.

Kemppinen, Pertti 1997. Nuori minänsä vankina, II osa: poikkeava käyttäytyminen, tunne-elämän häiriöt, katuelämä, syrjäytyminen, terapiayhteiskunta, Kustannusvalmennus Oy, Vantaa

LUENNOT, SÄHKÖISET JA JULKAISEMAT TÖMÄT LÄHTEET

Asetus ammatillisesta koulutuksesta 6.11.1998/811. Viitattu 12.4.2006.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/kokoelma/1998/19980107.pdf>

Daavittila, O., Miettinen, K. & Mänty, T. 2002. Ehdotus erityisopetuksen strategiaksi toisen asteen ammatilliseen koulutukseen. Opetusministeriön työryhmien muistioita 2002:6. Tiivistelmä. Viitattu 12.4.2006.
http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2002/ehdotus_erytyisopetuksen_strategiaksi_toisen_asteen_ammattilliseen?lang=fi&extra_locale=fi

Heimonen, Leena 2006. Luento 23.3.2006. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Kuopio. Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998. Viitattu 12.4.2006.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/kokoelma/1998/19980081.pdf>

Kärkkäinen, M. 2007. Projektipäällikkö, Savon ammatti- ja aikuisopisto. Pajalla opitaan hankkeen palaveri. 3.1.2007.

Lasten tarkkaavuus- ja ylivilkkaushäiriö, 2006. Helsingin ja uudenmaanpiirin sairaanhoitopiiri. Artikkelijulkaistu 12.7.2006. Viitattu 23.4.2007.
<http://www.hus.fi/default.asp?path=1,32,818,1733,1991,2003>

Mitä on lukivaikeus? Lukineuvola. Viitattu 13.4.2007.
<http://www.lukineuvola.fi/tietopankki/mitaonlukivaikeus.html>

Parikka, M. 2007. Opinto-ohjaaja ja erityisopettaja. Erityisopetuksen järjestämisen tapoja. Kooste Joensuun ammattiopiston paja-mallista. Savon ammatti- ja aikuisopisto, Kuopio. Koulutustilaisuus 17.4.2007.

Parkkonen, L. 2003. Lukemisen ja kirjoittamisen vaikeus (Lu-Ki-vaikeus). Virtuaalinen Erilaisen oppijan Palvelu. Artikkelijulkaistu 28.3.2003. Viitattu 23.4.2007.
<http://www.vep-palvelu.fi/cgi-bin/cgiwrap/veppalve/>

Ruhkanen, Päivi ja Tissari, Raija 2006. Matematiikan paja – kokeilu yhteistyössä marata-elintarvikealalla ja yhteisissä aineissa. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Ammatillisen erityiskasvatuksen erikoistumisopinnot. Kehittämishanke.

Ristivirta T. & Mertala, A. 2007. Erityisopetuksen järjestämisen tapoja. Savon ammatti- ja aikuisopiston liiketalouden yksikön pajatoiminta. Savon ammatti- ja aikuisopisto, Kuopio. Koulutustilaisuus 17.4.2007.

Savon ammatti ja aikuisopiston erityisopetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. 2007.